

ผลกระทบของพื้นที่เปิดโล่งต่อชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนแพรงกูธร

โดย

นางสาวณัฐกานต์ ศุภสินธุ์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหัพภวิทิต

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลกระทบของพื้นที่เปิดโล่งต่อชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนแพรงภูธร

โดย

นางสาวณัฐกานต์ ศุภสินธุ์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหัพัต

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**AN IMPACT OF OPEN SPACE ON THE COMMUNITY : A CASE STUDY OF
PRANG PU-TORN COMMUNITY**

**By
Natthakan Supasin**

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF URBAN AND ENVIRONMENTAL PLANNING

Department of Urban Design and Planning

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2008

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้การค้นคว้าอิสระเรื่อง “ผลกระทบ
ของพื้นที่เปิดโล่งต่อชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนแพรงภูธร” เสนอโดย นางสาวณัฐกานต์ ศุภสินธุ์
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะตั้งกูร)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ
อาจารย์ ดร.สินีนาด ศุภรัตน์เมธี

คณะกรรมการตรวจสอบการค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์สิทธิพร ภิมย์รัตน์)
...../...../.....

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพักตรา สุทนต์สุภา)
...../...../.....

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สินีนาด ศุภรัตน์เมธี)
...../...../.....

49058305 : สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

คำสำคัญ : การปฏิสัมพันธ์ พื้นที่เปิดโล่ง ชุมชนแพรงกูธร

ณัฐกานต์ สุภสินธุ์ : ผลกระทบของพื้นที่เปิดโล่งต่อชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนแพรงกูธร. อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ : อ.ดร.สินีนาด สุภรัตน์เมธี. 79 หน้า.

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้คือเพื่อศึกษาผลกระทบของพื้นที่เปิดโล่งที่มีต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนแพรงกูธร โดยทำการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนแพรงกูธรซึ่งเป็นชุมชนที่มีลานเปิดโล่งอยู่กลางพื้นที่ชุมชน เพื่อใช้เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจและประกอบกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน รวมทั้งศึกษาการใช้ประโยชน์จากพื้นที่เปิดโล่งดังกล่าวตลอดจนศึกษาความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีต่อลานอีกด้วย

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรที่อยู่ในชุมชนแพรงกูธรพร้อมทั้งใช้การสังเกตการณ์เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยมีสมมติฐานว่า เมื่อมีพื้นที่เปิดโล่งแล้วคนในชุมชนจะใช้พื้นที่เปิดโล่งดังกล่าวเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ และพื้นที่เปิดโล่งในชุมชนมีส่วนช่วยให้คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมากขึ้น อันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี

ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า คนในชุมชนได้ใช้ลานดังกล่าวเป็นพื้นที่ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชน อันได้แก่ กิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ ออกกำลังกาย และกิจกรรมกลุ่มของชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่าคนในชุมชนมีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีต่อกัน อันได้แก่ การรู้จักเพื่อนบ้าน การทักทายพูดคุยกัน และการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สำหรับความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนซึ่งเป็นองค์ประกอบทางสังคมที่ลึกซึ้งกว่านั้น พบว่าคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี อันได้แก่ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ความรู้สึกว่าเป็นบ้านของตน ความรู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ในชุมชน และความไว้วางใจเพื่อนบ้าน

จึงสามารถสรุปได้ว่าเมื่อมีพื้นที่เปิดโล่งแล้ว คนในชุมชนจะใช้พื้นที่เปิดโล่งดังกล่าวเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ และพื้นที่เปิดโล่งในชุมชนมีส่วนช่วยให้คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมากขึ้น โดยพื้นที่เปิดโล่งช่วยสร้างโอกาสทางกายภาพให้คนในชุมชนแพรงกูธรได้มีการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน อันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีได้

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2551

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

49058305 : MAJOR : URBAN AND ENVIRONMENTAL PLANNING

KEY WORD : INTERACTIVE, OPEN SPACE, PRANG PU-THORN'S COMMUNITY

NATTHAKAN SUPASIN :AN IMPACT OF OPEN SPACE ON THE COMMUNITY :
A CASE STUDY OF PRANG PU-THORN COMMUNITY. AN INDEPENDENT STUDY
ADVISOR : SINEENART SUKOLRATANAMETEE ,Ph.D. . 79 pp.

The purpose of this research is to study the social impact of the Prang Pu-Thorn open space. The research focuses on social relationships of residents in the Prang Pu-Thorn community, in which an open space is centralized. The open space, used as a neighborhood park and gathering place among residents, is also investigated for its real usages and residents' opinions on it.

The research methodology is a triangulation method which includes document research, questionnaire interview, and observation in order to increase its reliability. The research hypotheses are that given the availability of the open space, residents will use it for their out-of-door activities; and that residents in this community will have high social interactions which will in turn lead to a good social relationship among residents.

The result reveals that most residents are satisfied with the open space and have used it for various activities such as leisure, exercise, and other group activities. In addition, residents in this community also have high social interactions such as knowing neighbors, short-period interaction among acquaintances, and exchanging help among neighbors. Finally, result shows that residents also have good social relationships such as sense of belonging to the community, sense of being home, safety, and sense of trust among residents.

In conclusion, residents in this community use Prang Pu-Thorn open space for their out-of-door activities and the open space also plays a role in enhancing social interactions among residents. Thus, by providing a physical space for activities, it has enhanced opportunities for interactions among residents which could potentially lead to a good social relationship in the community.

Department of Urban Design and Planning Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2008

Student's signature

An Independent Study Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยค้นคว้าอิสระนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาของ อาจารย์ที่ปรึกษา ดร.สินีนาด สุกรัตน์เมธี รองศาสตราจารย์ สิทธิพร ภริมย์รัตน์ ที่กรุณาใช้เวลาตรวจงานวิจัย พร้อมให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรพจน์ สุขเกษม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพิศตรา สุทธสุภา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิชัย บุญवास ที่กรุณาให้ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

ขอขอบพระคุณชุมชนแพ่งภูธรทุกท่าน เจ้าหน้าที่สถานีกาชาดที่ 2 (สุขุมาลอนามัย) สำหรับความร่วมมือและความช่วยเหลือในการให้ข้อมูลครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ คุณพ่ออุดม คุณแม่วีรียา สุกสินธุ์ พี่ก่อน พี่ก้อง ที่เข้าใจและคอยให้ กำลังใจเสมอมา รวมทั้งพี่และเพื่อนร่วมรุ่น MUEP ทุกคน ที่คอยช่วยเหลือดูแลกันมาตลอด ที่สำคัญขอขอบคุณ พี่หนุ่ม กฤษดา เจริญภักดี ที่ช่วยเหลือผู้วิจัยให้มีโอกาสสำเร็จการศึกษาครั้งนี้

ท้ายที่สุด ขอขอบคุณความ “โศคดี” ทั้งหมดที่ทำให้งานวิจัยค้นคว้าอิสระนี้สำเร็จลุล่วง เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของงานวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	2
กระบวนการวิจัยและวิธีวิจัย.....	3
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	5
ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	5
การนำเสนอผลการวิจัย.....	5
2 ทฤษฎี แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และพื้นที่เปิดโล่ง.....	6
นิยามและความหมาย.....	6
ชุมชน.....	6
ชุมชนเมือง.....	7
พื้นที่เปิดโล่ง.....	8
ทฤษฎีและแนวคิด.....	10
ทฤษฎีนิยัตินิยมทางกายภาพ.....	10
ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	11
หลักการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม.....	14

บทที่		หน้า
	สรุปความสำคัญของนิยาม ทฤษฎี แนวคิด ต่อชุมชนและพื้นที่เปิดโล่ง.....	15
	ความสัมพันธ์ของพื้นที่เปิดโล่งต่อบุคคล และชุมชน.....	15
	ความสำคัญที่เกิดขึ้นจากทฤษฎี แนวคิด.....	16
3	การออกแบบการวิจัย.....	18
	สมมติฐาน : สภาพปัญหาและคำถามการวิจัย.....	18
	การเลือกพื้นที่ศึกษา.....	18
	การกำหนดพื้นที่ศึกษา.....	18
	ขอบเขตพื้นที่ศึกษา.....	19
	การวิจัยภาคเอกสาร.....	19
	ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่.....	19
	ข้อมูลด้านกายภาพของพื้นที่.....	20
	การวิจัยภาคสนาม.....	20
	การทำแบบสอบถาม.....	20
	การสังเกตการณ์.....	26
	สรุป.....	28
4	กรณีศึกษาชุมชนแพรงกูธร.....	29
	ประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของคนแพรงกูธรในอดีต.....	29
	ประวัติความเป็นมาของพื้นที่แพรงกูธร.....	29
	สภาพพื้นที่ทางกายภาพในอดีต.....	32
	สภาพวิถีชีวิตในอดีต.....	35
	ชุมชนแพรงกูธรในปัจจุบัน.....	36
	สภาพพื้นที่ทางกายภาพในปัจจุบัน.....	36
	สภาพทางสังคมในปัจจุบัน.....	39
	พื้นที่เปิดโล่ง.....	42

บทที่	หน้า
พื้นที่เปิดโล่งบริเวณชุมชนแพรงกูธรก่อนมีลานแพรงกูธร.....	42
พื้นที่เปิดโล่ง : ลานแพรงกูธร.....	43
สรุป.....	44
ข้อสรุปทางประวัติศาสตร์.....	44
ข้อสรุปความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่แพรงกูธร ประชาชนในชุมชน และลานแพรงกูธร..	44
5 การวิเคราะห์และอภิปรายผล.....	46
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	46
ข้อมูลจากการสัมภาษณ์.....	46
การวิเคราะห์จากการสังเกตการณ์.....	55
การอภิปรายผล.....	55
การตอบสมมติฐานและบทสรุป.....	56
6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	58
ข้อสรุป.....	58
ข้อเสนอแนะสำหรับการสร้างพื้นที่เปิดโล่งในชุมชน การจัดกิจกรรม และการ	
ดูแลรักษา.....	62
การสร้างพื้นที่เปิดโล่งภายในชุมชน.....	62
การจัดกิจกรรม และการดูแลรักษาพื้นที่เปิดโล่ง.....	63
ข้อบกพร่องในการวิจัย.....	64
ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในขั้นต่อไป.....	64
บรรณานุกรม.....	66
ภาคผนวก.....	70
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์เรื่องผลกระทบของพื้นที่เปิดโล่งต่อชุมชน กรณีศึกษาชุมชน	
แพรงกูธร.....	71
ภาคผนวก ข ผังบริเวณของชุมชนแพรงกูธร.....	77
ประวัติผู้วิจัย.....	79

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สรุปวัน/เวลาการสัมภาษณ์.....	25
2	สรุปวัน/เวลาการสังเกตการณ์.....	27
3	การใช้ประโยชน์อาคารภายในชุมชนแพรงกูธร.....	47
4	ลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่าง.....	47
5	สภาพทางกายภาพและการใช้พื้นที่ลานแพรงกูธร.....	49
6	การปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน.....	51
7	ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน.....	52
8	กิจกรรมที่คนในชุมชนแพรงกูธรทำร่วมกันบนลานแพรงกูธรและประเด็นอื่นๆ.....	54

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่บริเวณพื้นที่ศึกษา.....	3
2	พื้นที่บริเวณชุมชนแพรงภูธร.....	19
3	แผนที่ขยายของชุมชนแพรงภูธร.....	23
4	ผังบริเวณชุมชนแพรงภูธร.....	24
5	แสดงตำแหน่งที่นึ่งสังเกตการณ์ของผู้วิจัย.....	27
6	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูษศุขรังสรรค์.....	31
7	ภาพถ่ายทางอากาศของพื้นที่บริเวณชุมชนแพรงภูธร.....	32
8	ตัวอย่างอาคารบางส่วนในบริเวณสามแพรง.....	33
9	สภาพถนนบำรุงเมืองและถนนแยกสี่กั๊กพระยาศรีในอดีต (ซ้ายไปขวา).....	34
10	สภาพคลองคูเมืองในอดีต.....	35
11	สภาพอาคารภายในชุมชนแพรงภูธร.....	36
12	ถนนสายหลักที่ล้อมรอบชุมชนแพรงภูธร.....	37
13	ถนนสายหลักที่ล้อมรอบชุมชนแพรงภูธร.....	37
14	เส้นทางสัญจรภายในชุมชนแพรงภูธร.....	38
15	คลองคูเมืองซึ่งอยู่ติดกับถนนอัษฎางค์.....	38
16	สถานีกาชาดที่ 2 กรุงเทพฯ สุขุมมาลอนามัย.....	40
17	กิจกรรมที่เกิดขึ้นบนลานแพรงภูธร.....	42
18	สภาพลานแพรงภูธรภายในชุมชนแพรงภูธร.....	43

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญของงานวิจัย

ในการศึกษาหาผลกระทบของพื้นที่เปิดโล่งที่มีต่อชุมชนภายในประเทศไทยนั้น เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของ “ชุมชน” ที่ประกอบด้วย (1) พื้นที่ทางกายภาพ (2) การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และที่สำคัญ คือ (3) ความผูกพันร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และความผูกพันของผู้คนภายในสังคมพบว่า ผู้คนภายในชุมชนจะต้องมีพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมที่ตนสนใจอย่างเดียวกัน ร่วมกัน ดังนี้ พื้นที่เปิดโล่งจึงถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะสร้างความเป็นชุมชนให้เกิดขึ้นภายในสังคม

“พื้นที่เปิดโล่ง” นั้นหมายถึง พื้นที่ซึ่งไม่มีสิ่งก่อสร้างปกคลุมที่อยู่ในบริเวณโดยรอบชุมชน หมู่บ้าน และเมือง พื้นที่เปิดโล่งนี้สามารถนำมาใช้ประกอบกิจกรรมวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อการนันทนาการ เพื่อการสัญจร เพื่อการรักษาสภาพแวดล้อม หรือแม้กระทั่งการรักษาวิถีชีวิตความเป็นชุมชนให้คงอยู่ต่อไป ในการวางแผนเมืองจึงถือว่าพื้นที่เปิดโล่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญที่จะต้องรักษาไว้ หรือกำหนดให้มี แต่อย่างไรก็ดีในสภาพปัจจุบันที่พื้นที่ที่มีปริมาณอยู่ในจำนวนที่จำกัด แต่มีความต้องการในการใช้พื้นที่เพื่อตอบสนองประชากรจำนวนมาก การใช้พื้นที่จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ประโยชน์ให้เกิดความคุ้มค่าสูงสุด พื้นที่เปิดโล่งซึ่งไม่ได้รับการให้ความสำคัญเท่าที่ควรและยังถือว่าการให้บริการทั้งในระดับภูมิภาคและระดับชุมชนยังอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ

งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นที่จะศึกษาความสำคัญทางด้านสังคมของพื้นที่เปิดโล่งที่มีต่อชุมชน โดยจะทำการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมในช่วงเวลาก่อนและหลังมีลานของชุมชนแพรงภูธร ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน รวมทั้งยังมีลานเปิดโล่งภายในชุมชนที่เกิดขึ้นมาจากการผลักดันของคนในชุมชนอีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาผลกระทบของพื้นที่เปิดโล่งที่มีต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนแพรงภูธร

2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนในช่วงเวลาก่อนและหลังการมีลาน

2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีต่อลาน

2.4 เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จากพื้นที่เปิดโล่งของชุมชนแพรงภูธรในลักษณะต่างๆ

2.5 เพื่อศึกษาสภาพในเชิงกายภาพของพื้นที่บริเวณชุมชนแพรงภูธร อันได้แก่ สภาพภูมิประเทศของพื้นที่แพรงภูธร ทั้งในอดีตและปัจจุบัน และสภาพในเชิงอัตตะวิสัย ไม่ว่าจะเป็นประวัติความเป็นมา ภูมิหลัง วิถีชีวิตของคนในชุมชนดังกล่าวทั้งในอดีตและปัจจุบัน

3. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาผลกระทบของพื้นที่เปิดโล่งต่อชุมชน โดยศึกษากรณีชุมชนแพรงภูธรนั้น จะเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนแพรงภูธรตลอดจน การใช้ประโยชน์จากพื้นที่เปิดโล่งของชุมชนดังกล่าว โดยการศึกษานี้จะศึกษาประกอบกับทฤษฎี แนวคิด ที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ และสรุปผลในประเด็นปัญหาที่ตั้งไว้ ดังนั้นขอบเขตการศึกษาวิจัยจึงมี 2 ด้าน ดังต่อไปนี้

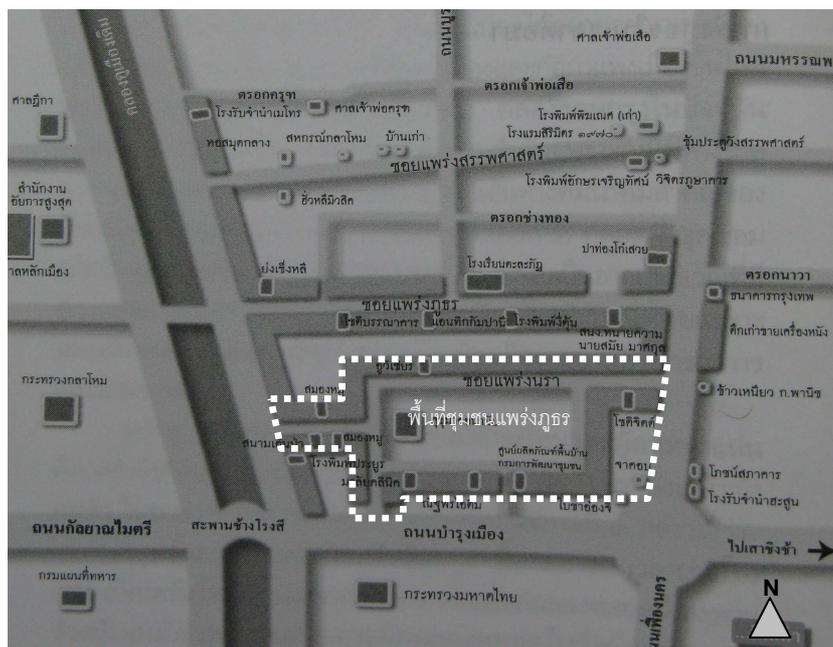
3.1 ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

1. ในการศึกษาในด้านเนื้อหาจะศึกษาข้อมูลของชุมชนแพรงภูธรในทางประวัติศาสตร์ และในปัจจุบันว่ามีลักษณะทางด้านภูมิประเทศ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ว่าเป็นเช่นใด ในการศึกษานี้จะรวมถึงการใช้ประโยชน์พื้นที่เปิดโล่งในพื้นที่แพรงภูธร และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยจะศึกษาในช่วงเวลาทั้งก่อนที่จะมีพื้นที่เปิดโล่ง และภายหลังจากที่มีพื้นที่เปิดโล่ง

2. ศึกษาในเนื้อหาทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของพื้นที่ทางกายภาพ และพฤติกรรมมนุษย์ร่วมไปถึงผลกระทบทางด้านสังคมของพื้นที่เปิดโล่ง เพื่อเป็นพื้นฐานของการศึกษาอันจะนำไปสู่การตั้งสมมติฐานต่อไป

3.2 ขอบเขตทางด้านพื้นที่

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาเฉพาะ “ชุมชนแพรงภูธร” ซึ่งมีที่ตั้งภายในอาณาเขต ดังต่อไปนี้ ตามที่กำหนดไว้ในแผนที่

ภาพที่ 1 แผนที่บริเวณพื้นที่ศึกษา

โดยอาณาเขตพื้นที่ที่ศึกษาจะครอบคลุมบริเวณต่อไปนี้

ทิศเหนือติด	ซอยแพรงนรา
ทิศใต้ติด	ถนนบำรุงเมือง
ทิศตะวันออกติด	ถนนตะนาว
ทิศตะวันตกติด	ถนนอัษฎางค์

4. กระบวนการวิจัยและวิธีวิจัย

4.1 กระบวนการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีกระบวนการวิจัย ใน 3 ขั้นตอนหลัก คือ (1) การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การรวบรวมข้อมูลจากตำราวิชาการ เอกสารงานวิจัย วารสาร หนังสือพิมพ์ และเอกสารค้นคว้าข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ประกอบกับการลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก และใช้การสังเกตการณ์เป็นการช่วยตรวจสอบ (Cross check) ข้อมูลด้านกายภาพพื้นที่และการใช้พื้นที่ลานแพรงภูธรภายหลังจากที่ได้การสัมภาษณ์อีกครั้งเพื่อความแม่นยำและเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล (2) ภายหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วจึงทำการศึกษา และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาเพื่อทำความเข้าใจ และกำหนดประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น และ (3) จึงนำข้อมูลที่ได้ ประกอบกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาทำการวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.2 วิธีการวิจัย

สำหรับวิธีการศึกษาวิจัย (Methodology) ในรายงานส่วนบุคคลฉบับนี้จะใช้วิธีการศึกษาวิจัยทางเอกสาร (Document Research) เพื่อหาประวัติความเป็นมา หลักการและแนวคิด การปรับใช้และข้อเสนอแนะ ประกอบกับการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เพื่อสำรวจข้อคิดเห็นของผู้คนในท้องถิ่น ดังนั้นการศึกษาวิจัยตามรายงานส่วนบุคคลนี้จึงเป็นการศึกษารวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลจากตำราทางวิชาการ เอกสารงานวิจัย วารสารวิชาการ หนังสือพิมพ์ และเอกสารจากการค้นคว้าข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในประเทศและต่างประเทศมาประกอบกับข้อมูลการวิจัยภาคสนาม

4.2.1 การเก็บข้อมูล

ก) การเก็บข้อมูลเอกสาร แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ

(1) ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์พื้นที่ : ศึกษาข้อมูลด้านประวัติศาสตร์พื้นที่ และความเป็นมาของชุมชนแพรงภูธร โดยเป็นข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของพื้นที่สามแพรง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เป็นย่านการค้าที่สำคัญในอดีต และเป็นที่ตั้งของชุมชนดั้งเดิมในกรุงเทพมหานคร

(2) ข้อมูลด้านทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา: ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม ในประเด็นที่ว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ศึกษาความหมายและประเภทของ พื้นที่เปิดโล่ง ศึกษาความหมายของชุมชนสภาพชุมชนทางกายภาพพื้นที่ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์โดยตรงกับงานวิจัยนี้

ข) การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ : ในแบบสัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

(1) ข้อมูลประชากร เช่น เพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร ประเภทการประกอบกิจการในชุมชน เป็นต้น

(2) ข้อมูลด้านกายภาพพื้นที่และการใช้ประโยชน์ที่ดินแพรงภูธร

(3) ข้อมูลด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนแพรงภูธร

ค) การสังเกตการณ์ : ผู้วิจัยใช้การสังเกตการณ์เป็นการหาข้อมูล เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลหลักที่ได้จากการทำแบบสอบถาม และสามารถเห็นภาพรวมทั้งชุมชนในด้านสภาพพื้นที่การใช้ประโยชน์จากที่ดิน และสภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชน จึงใช้การสังเกตการณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลร่วมด้วย

4.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นการนำเอาข้อมูลการสัมภาษณ์ และข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์มาวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติแบบสัดส่วนร้อยละ

5. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

5.1 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

พื้นที่เปิดโล่ง หมายถึง ลานแพรงกูธร ในชุมชนแพรงกูธร เป็นลานสาธารณะสำหรับคนทั่วไป

คนในชุมชน หมายถึง กลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนแพรงกูธรทั้งหมด การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง การทักทาย พุดคุยกันและการแสดงออกทางอวัจนภาษา เช่น การยิ้มให้ โบกมือทักทาย เป็นต้น ระหว่างเพื่อนบ้านภายในชุมชนแพรงกูธร ความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง ผลจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ทำให้คนในชุมชนแพรงกูธรรู้จักกันเป็นส่วนตัวและมั่นคงถาวร การติดต่อระหว่างกันเกิดจากความพึงพอใจและเข้าใจซึ่งกันและกัน

ชุมชนแพรงกูธร หมายถึง กลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่แพรงกูธร ซึ่งด้านเหนือของพื้นที่ติดกับซอยแพรงนรา ด้านใต้ติดกับถนนบำรุงเมือง ด้านตะวันออกติดกับถนนตะนาว และด้านตะวันตกติดกับถนนอภัยวงศ์

6. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

6.1 ทำให้ทราบถึงสภาพในเชิงกายภาพของพื้นที่บริเวณชุมชนแพรงกูธรทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมถึงความเป็นมาและสภาพวิถีชีวิต

6.2 ทำให้ทราบถึงผลกระทบทางด้านสังคมของพื้นที่เปิดโล่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน

6.3 ทำให้ทราบถึงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่เปิดโล่งของคนในชุมชน ตลอดจนความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีต่อพื้นที่เปิดโล่ง อันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงทางด้านกายภาพของพื้นที่เปิดโล่งเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

7. การนำเสนอผลการวิจัย

ใช้การนำเสนอในรูปแบบของรายงานวิชาการ และการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ประกอบกับรูปภาพ ตารางและผังบริเวณพื้นที่ศึกษา

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และพื้นที่เปิดโล่ง

การศึกษาในบทที่ 2 นี้ เป็นการศึกษาถึงนิยาม ทฤษฎี แนวคิด และหลักการที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และพื้นที่เปิดโล่งว่ามีลักษณะเช่นใด มีองค์ประกอบหรือหลักการใด และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างชุมชนกับพื้นที่เปิดโล่งว่าเป็นเช่นใด

ในการศึกษาบทนี้จึงเริ่มต้นด้วยการหาคำนิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวมา ดังนี้

1. นิยาม และความหมาย

1.1 ชุมชน (Community)

1.1.1 ความหมายของชุมชน

ในเรื่องนี้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ดังจะสรุปดังต่อไปนี้

1. ราชบัณฑิตยสถาน¹ ได้ให้ความหมายของ “ชุมชน”¹ ไว้ว่า ชุมชน คือ หมู่ชน, กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน

2. Mask S. Homan ได้ให้ความหมายคำว่า “ชุมชน”² หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่ที่พื้นที่แห่งหนึ่ง มีความเชื่อผลประโยชน์ กิจกรรม และมีคุณสมบัติอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกันคุณลักษณะเหล่านี้มีลักษณะเด่นเพียงพอที่จะทำให้สมาชิกนั้น ตระหนักและเกื้อกูลกัน

3. UNDP ได้ให้ความหมายไว้ในรายงาน Changing Policy and Practice from Below: Community Experiences in Poverty Reduction ว่า “ชุมชน”³ (Community) คือ

¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 5 พฤษภาคม 2551. เข้าถึงได้จาก http://www.onep.go.th/uap/link/def_table.htm

² ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543), 26

³ A Krishna, C Wiesen, G Prewitt, Sobhan, Changing Policy and Practice from Below: Community Experiences in Poverty Reduction [Online], accessed 5 May 2008. Available from www.undp.org/governance/marrakechcdrom/concepts/Rabinvitch.pdf

ดินแดนแห่งการรวมตัวทางสังคมที่เป็น การสมัครใจก่อขึ้นเองโดยประชาชน ส่วนใหญ่แล้ว สนับสนุนตนเองเป็นเอกเทศ จากรัฐและอยู่ในกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น Community ประกอบด้วย องค์การต่างๆ ทั้งทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึง กลุ่มความสนใจ (ชมรม) กลุ่มวัฒนธรรม และ ศาสนา สมาคมอนุรักษ์หรือพัฒนาสังคม/ กลุ่ม

1.1.2 สรุปความหมายของชุมชน

จากนิยามของชุมชนทำให้สามารถสรุปสาระสำคัญของคำว่า “ชุมชน” ได้ ดังนี้ ชุมชน คือ การที่ประชาชนที่มีสถานะ อาชีพ วิถีชีวิตที่แตกต่างกัน มาพบกัน โดยมี วัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกันหรือมีความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการ ปฏิบัติบางสิ่งบางอย่างและมีระบบการจัดการในระดับกลุ่ม

อนึ่ง ในการสร้างความเป็นชุมชนให้เกิดขึ้น และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่เกิดขึ้น มาได้นั้น จะต้องสร้างความร่วมมือ และการทำงานร่วมกันของภาคสังคมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น ภายใต้อิทธิพลของการถักทอความรักของคนในชุมชน หรือสังคมนั้นๆ

1.2 ชุมชนเมือง (Urban Community)

1.2.1 ลักษณะของชุมชนเมือง

ลักษณะของชุมชนเมือง “ชุมชนเมืองเป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นของ ประชากรมาก ในบางประเทศ ไม่ใช่เกณฑ์ความหนาแน่นของประชากร แต่ถือเอาจำนวน ประชากรในชุมชน เป็นสำคัญ เช่น ฝรั่งเศสและอิสราเอล ประชากรต้องมากกว่า 2,000 คน สหรัฐอเมริกา ประชากรมากกว่า 2,500 คน เบลเยียมมากกว่า 5,000 คน สเปนมากกว่า 10,000 คน และญี่ปุ่นมากกว่า 30,000 คน เป็นต้น อาคาร บ้านเรือนหนาแน่น มีความเจริญ ก้าวหน้าทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มนุษย์ สร้างขึ้นมากกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ อาชีพมีความหลากหลาย ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม การค้าขายและ การบริการ สมาชิกมี ความเป็นอิสระ เป็นปัจเจกบุคคลสูง ทำให้ความสัมพันธ์ เป็นแบบทางการมากกว่าส่วนตัว สามารถ อยู่ร่วมกันได้เพราะผลประโยชน์ ที่แต่ละคนจะได้รับ”⁴

ชุมชนเมืองจะอยู่ภายใต้การปกครองรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น เทศบาล มหานคร และมีชุมชนย่อยๆ รวมอยู่ในบริเวณเหล่านี้ เช่น ตรอก ซอย ถนน หรือเรียกตามชื่อที่ตั้งของชุมชน ต่างๆ เช่น บางเขน บางนา พระโขนง ลาดพร้าว เป็นต้น

⁴ สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์), 2545.

1.2.2 ความสำคัญของชุมชนเมือง

ชุมชนเมืองเป็นชุมชนที่มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ได้อย่างเต็มที่ จึงแทบจะไม่มีที่ว่างร้างในเมืองที่ถูกทิ้งไว้โดยไม่ได้ใช้ประโยชน์ใดๆ เนื่องจากในชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ โดยเป็นผลมาจากการตั้งถิ่นฐานของประชากรที่พุ่งตรงสู่ความเป็นศูนย์กลางของเมือง ดังนั้นความเป็นศูนย์กลางของเมืองจึงส่งผลให้พื้นที่กลายเป็นศูนย์รวมของด้านต่างๆหลายด้าน เช่น การค้าขาย การคมนาคม การศึกษา เทคโนโลยี เป็นต้น ชุมชนเมืองจึงถูกจัดให้เป็นพื้นที่แรกๆ ที่จะมีการพัฒนาพื้นที่ การจัดการที่เป็นระบบ หรือแม้กระทั่งระบบการรักษาความปลอดภัยของประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนเมืองร่วมกัน

1.3 พื้นที่เปิดโล่ง (open space)

1.3.1 ความหมายของพื้นที่เปิดโล่ง

พื้นที่เปิดโล่ง (open space) คือ “พื้นที่ซึ่งไม่มีสิ่งก่อสร้างปกคลุม และช่วยทำให้บริเวณโดยรอบ เช่น ชุมชน หมู่บ้าน และเมืองมีความเบาบางลง ในกรณีที่เป็นบริเวณที่ปกคลุมด้วยพืชพรรณต้นไม้เป็นส่วนใหญ่มักเรียกว่าพื้นที่สีเขียว (green area) ทั้งนี้ พื้นที่เปิดโล่งจะสร้างสุนทรียภาพให้แก่พื้นที่และมีผลต่อความพึงพอใจในบริเวณของผู้คนที่ประกอบกิจกรรมอยู่ในพื้นที่และผู้ที่ได้พบเห็นบริเวณ นอกจากนี้พื้นที่เปิดโล่งยังมีประโยชน์อีกหลายประการ เช่น เพื่อการนันทนาการ เพื่อการสัญจร และเพื่อการรักษาสภาพแวดล้อม พื้นที่เปิดโล่งจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในผังเมือง ซึ่งต้องมีการวางแผนและจัดการเพื่ออนุรักษ์หรือให้ได้มาซึ่งพื้นที่นั้น⁵”

1.3.2 ความสำคัญ และประโยชน์

การใช้งานพื้นที่เปิดโล่งมีการเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองหรือชุมชน และการจัดการทรัพยากรผืนแผ่นดิน อีกทั้งคำนึงถึงความต้องการของผู้คนและการอนุรักษ์คุณค่าของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ พื้นที่เปิดโล่ง หรือพื้นที่สีเขียวนั้นช่วยสร้างสุขภาพจิตหรืออารมณ์ที่ผาสุกให้แก่ผู้คนทั่วไป และยังเป็นพื้นที่ที่รองรับความต้องการของมนุษย์ที่จะเชื่อมความสัมพันธ์

⁵ สุพักตรา สุทรสุภา, “พื้นที่เปิดโล่ง : องค์ประกอบในผังเมือง”, วารสารหน้าจั่ว, 15 (2540) : 128., คูโสภาคย์ ผาสุกนิรันต์, การออกแบบสภาพแวดล้อมในชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2537), 98-102., และดู Helen Woolley, URBAN OPEN SPACES (New York : Spon Press, 2003), 2-5.

กับธรรมชาติ ถึงแม้ว่าพื้นที่เปิดโล่งแต่ละแห่งอาจจะมีลักษณะการใช้งานแตกต่างกันไป ต่างก็มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยฟื้นฟูจิตใจและสร้างความผาสุกให้แก่ผู้อยู่อาศัย

วิลลิสทรี ทรยางกูร (2526) ได้สรุปประโยชน์ของพื้นที่เปิดโล่งไว้ ดังนี้

1. ใช้เพื่อการสัญจรหรือเป็นทางเข้า ได้แก่ ลานด้านหน้าของอาคารหรือกลุ่มอาคารขนาดใหญ่ ที่มีความสำคัญ ใช้เป็นที่รวมกลุ่มผู้คนก่อนและหลังการเข้าไปในอาคาร ซึ่งลานประเภทนี้ควรคำนึงถึงทิศทางของคนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะทิศทางของคนเดินเท้าเข้าสู่ตัวอาคาร เช่น ลานหน้าอาคารพิพิธภัณฑสถาน ลานหน้าวัด ลานหน้าศูนย์บริการนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ลานด้านหน้าทางเข้าอาคารนี้ ยังจะช่วยให้ตัวอาคารหรือกลุ่มอาคารมีความเด่นชัดขึ้น เน้นให้เห็นความสำคัญและนักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นได้จากระยะไกลด้วย ลานที่มีอาคารโอบล้อมรอบอยู่ทั้งหมดทุกด้านบางครั้งจะเรียกว่า คอร์ต (court) ซึ่งจะมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น และทำหน้าที่เป็นสิ่งที่ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ของอาคารแต่ละหลังเข้าด้วยกัน

2. ใช้เพื่อการพบปะสังสรรค์ เพื่อการรวมกลุ่มกันทางสังคม ส่วนใหญ่ตำแหน่งของลานประเภทนี้จะอยู่ในจุดที่มีผู้คนผ่านเป็นจำนวนมาก หรือเป็นจุดรวมของทางเท้าสายสำคัญ เช่น ลานในบริเวณร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ลานบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ เป็นต้น ลานประเภทนี้อาจจะมีการจัดพื้นที่สำหรับกิจกรรมต่างๆเกิดขึ้นด้วย เช่น ลานตลาดขายของในวันหยุด ลานตลาดขายสินค้าพื้นเมือง ลานสำหรับประกอบพิธีทางศาสนา ลานสำหรับขบวนแห่ต่างๆ เวทีการแสดงกลางแจ้ง ซึ่งเป็นที่แสดงดนตรี การแสดงการละเล่น

3. ใช้เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ทั้งในรูปแบบของการพักผ่อนแบบสงบ (passive recreation) ซึ่งได้แก่การนั่งเล่น เดินเล่น นั่งคุยกันหรือในรูปแบบของการพักผ่อนแบบออกกำลังกาย (active recreation) ซึ่งได้แก่ การเล่นกีฬาบางประเภท การออกกำลังกาย สนามเด็กเล่น เช่น ลานในบริเวณย่านการค้า อาจจัดให้มีเก้าอี้ม้านั่งสำหรับพักผ่อน จัดชุ้มสำหรับขายเครื่องดื่ม อาหารว่าง จัดอุปกรณ์เด็กเล่นไว้ เป็นต้น

4. ใช้เพื่อประโยชน์ทางการมองเห็น ลานประเภทนี้ไม่ได้มีจุดประสงค์หลักเพื่อการใช้งานทางกายภาพ แต่จัดทำขึ้นเพื่อการมองเห็นช่วยเสริมหรือเน้นอาคาร ทิวทัศน์หรือเน้นที่หมายตาให้เด่นชัดขึ้นและน่าสนใจขึ้น ลานประเภทนี้จึงอาจมีส่วนที่เป็นพื้นสนามหญ้าหรือสระน้ำหรือทั้งสองอย่างประกอบกันกับพื้นลาดแข็ง เช่น ลานด้านหน้าโบราณสถาน ลานโดยรอบอนุสาวรีย์ เป็นต้น

5. ใช้เพื่อประโยชน์หลายๆ อย่าง ส่วนมากแล้ว “ลาน” มักจะมีการใช้งานหลายๆ ประเภทมากกว่าที่จะมีการใช้สอยอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว เช่น ลานในกลุ่มอาคารศูนย์

แสดงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นทั้งจุดนัดพบ และเป็นจุดที่กระจายนักท่องเที่ยวเข้าสู่ตัวอาคารแล้วยังมีกิจกรรมเกิดขึ้นอีกอย่างคือ การแสดงศิลปะกลางแจ้ง เป็นต้น

2. ทฤษฎีและแนวคิด

2.1 ทฤษฎีนัยัตินิยมทางกายภาพ (Physical Determinism Theory)

2.1.1 ความหมาย และหลักการ

ทฤษฎีนัยัตินิยมทางกายภาพ ให้ความหมายโดยวิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2526) ไว้ว่า เป็นทฤษฎีที่ศึกษาว่าอิทธิพลของพื้นที่ทางกายภาพจะมีผลต่อพฤติกรรมทางสังคม เช่น การที่ผู้อยู่อาศัยใกล้เคียงกัน หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่จัดให้มีโอกาสเห็นกันจะสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ ทำให้ความเป็นบุคคลซึ่งอยู่แยกเทศจากกัน สามารถมีกิจกรรมร่วมกันและรวมตัวกันขึ้นเป็นชุมชน และพัฒนาให้ใหญ่ขึ้นจนเป็นสังคมได้

2.1.2 ความสำคัญของการรวมตัวเป็นชุมชน

โดยธรรมชาติมนุษย์เป็นสัตว์สังคมประเภทหนึ่ง เนื่องจากด้วยตัวมนุษย์เพียงหนึ่งคนตามลำพังไม่มีศักยภาพมากพอที่จะสามารถดำรงชีพได้อย่างโดดเดี่ยวตั้งแต่ยุคโบราณกาลจนถึงยุคปัจจุบัน การรวมตัวกันเพื่อประกอบกิจกรรมใดหนึ่งจึงเป็นการตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีพได้ มากไปกว่านั้นนอกจากการดำรงชีพเพื่อเอาตัวรอดแล้วนั้น มนุษย์ยังพัฒนาระดับความต้องการในการรวมตัวเพื่อสร้างประโยชน์อื่นๆ ร่วมกัน เช่น การรวมตัวเพื่อแบ่งหน้าที่การทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลักร่วมกัน การรวมตัวกันเพื่อสร้างอำนาจการต่อรอง เป็นต้น ดังนั้นการรวมตัวเป็นชุมชนจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีพ โดยการพึ่งพาอาศัยกันและพัฒนาศักยภาพของความเป็นมนุษย์ของแต่ละคนให้มีคุณค่าต่อกันได้

2.1.3 ความสำคัญของทฤษฎีต่อการกำหนดพื้นที่เปิดโล่ง

เมื่อพิจารณาจากทฤษฎีนัยัตินิยมทางกายภาพ (Physical Determinism Theory) ทำให้เห็นได้ว่าพื้นที่เปิดโล่ง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประชาชนสามารถใช้สอยร่วมกันได้นั้น จะเป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างโอกาสให้ผู้คนที่มีลักษณะเฉพาะตัวเป็นปัจเจกชน สามารถพบปะกัน และทำกิจกรรมใดๆ ร่วมกันในลักษณะที่คล้ายๆ กัน จนทำให้เกิดชุมชน อันนำไปสู่วัฒนธรรม ประเพณี หรือระเบียบกฎเกณฑ์ในท้องถิ่น

ตัวอย่างของการพัฒนาความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่เปิดโล่ง เช่น ในพื้นที่สนามกีฬา ทำให้คนที่มีชีวิตความเป็นอยู่ ลักษณะนิสัยที่แตกต่างกัน ได้มาพบปะออกกำลังกายเล่นกีฬาร่วมกัน ได้รู้จักปรับตัวเข้าหากันและกัน และพัฒนาตัวก่อให้เกิดเป็นชุมชนขนาดเล็กขึ้น

2.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในปัจจุบัน “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ถือเป็นทฤษฎีที่สำคัญในการพัฒนา กลุ่มคน ชุมชน และสังคมให้ดำรงอยู่ และสร้างความเจริญอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นแก่สังคมนั้นๆ ซึ่ง การมีส่วนร่วมของประชาชนนี้จะเกิดขึ้นได้หรือไม่ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ประชาชน และการรวมตัวของประชาชน ดังนั้น หากไม่เกิดชุมชนขึ้น หรือชุมชนนั้นไม่เข้มแข็งจะ ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่นั้น จะต้องทำความเข้าใจถึงหลักการและ แนวคิดของทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.2.1 ความหมาย

เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักการพื้นฐานในการ ชำรงไว้ซึ่งชุมชน และสังคม จึงมีผู้ให้ความหมายที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของหลักการดังกล่าวไว้ ดังนี้

United Nation⁶ (1975:4) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นกระบวนการ เกี่ยวกับการกระทำ และเกี่ยวข้องกับมวลชนในระดับต่าง ๆ ดังนี้ ประการแรก ในกระบวนการ ตัดสินใจ ซึ่งตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ ทางสังคม และการจัดสรรทรัพยากร และประการที่สอง ในการกระทำโดยสมัครใจ ต่อกิจกรรมและโครงการ

ธนาคารโลก(World Bank) ได้อธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในหนังสือ The World Bank Participation Source book (1996) ไว้ว่า การมีส่วนร่วม คือ กระบวนการซึ่งผู้มีส่วนได้ เสียมีอิทธิพลและมีส่วนร่วมในการริเริ่ม การพัฒนาและการตัดสินใจที่มีผลต่อทรัพยากรทั้งหลาย และมีผลต่อเขาทั้งหลาย⁷

Keith⁸ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจ และ อารมณ์ของบุคคลหนึ่ง ในสถานการณ์กลุ่มหนึ่ง ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจ ให้ กระทำการบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งให้ความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบ กับกลุ่มดังกล่าวด้วย

⁶ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 9 พฤษภาคม 2551. เข้าถึงได้จาก <http://frc.forest.ku.ac.th/maewang/ews/early/page31.htm>

⁷ James L. Creighton, คู่มือการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง, แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์, สุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์, และสุวธิดา ศรียะพันธุ์ (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์, 2548), 8

⁸ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง.

Reeders⁹ ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การมีส่วนร่วมในการปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

2.2.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน¹⁰

1. ทำให้การดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีผลกระทบต่อตัวบุคคล และสาธารณชนเป็นไปด้วยความละเอียดรอบคอบ และระมัดระวัง
2. ทำให้บุคคลภายในชุมชนมีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ภายใต้หลักการที่ว่า ดำเนินการตามเสียงส่วนใหญ่ โดยยังให้ความเคารพต่อเสียงส่วนน้อย
3. ทำให้เกิดกำลังความร่วมมือในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง และภายหลังจากกิจกรรมนั้นบรรลุผลแล้ว ก็ยังทำให้เกิดความสามัคคีที่อาจก่อรูปเป็นกลุ่มก้อน ชุมชน หรือสังคม

2.2.3 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถเป็นองค์ประกอบได้ 6 ประการ ดังนี้¹¹

⁹ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง.

¹⁰ ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์, “ความเชื่อมโยงขององค์ประกอบในการขับเคลื่อนประชาสังคม” ใน พลเมืองไทย ณ จุดเปลี่ยนศตวรรษ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม (Civicnet), 2543), 155-160., และดู ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์, “ข้อคิดเห็นต่อพลเมืองไทยในศตวรรษหน้า” ใน พลเมืองไทย ณ จุดเปลี่ยนศตวรรษ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม (Civicnet), 2543), น.37-44.

¹¹ สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น.56-62., ดู นิธิ เอียวศรีวงศ์, “พลเมืองร่วมกำหนดทางเลือกสังคมไทย” ใน พลเมืองไทย ณ จุดเปลี่ยนศตวรรษ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม (Civicnet), 2543), น.23-31., และดู ชัยอนันต์ สมุทวณิช, “โครงสร้างและกลไกที่เอื้อต่อความเป็นประชาสังคม” ใน พลเมืองไทย ณ จุดเปลี่ยนศตวรรษ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม (Civicnet), 2543), น.67-75.

1. ประชาชนต้องได้รับข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องราวต่างต่างอย่างเท่าเทียมกัน ประชาชนจึงควรได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้อย่างชัดเจน ถูกต้อง รวดเร็วภายใต้ระยะเวลาที่เหมาะสม
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิด และแสดงความคิดเห็น ภายหลังจากที่ประชาชนมีความรู้จากการศึกษาและทำความเข้าใจในข้อมูลข่าวสารที่ได้มาแล้ว ประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และแสดงความคิดเห็นต่างๆ อย่างอิสระ
3. ประชาชนมีส่วนร่วมพิจารณา-ตัดสินใจ เป็นการให้ประชาชนได้ร่วมพิจารณาในด้านต่างๆ เช่น เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับตัวเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น
4. ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินการ เช่น ในการจัดการชุมชนของตนให้มีความสะดวกสบาย หรือร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนร่วมกัน
5. ประชาชนควรมีส่วนร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล เป็นการให้ประชาชนได้ร่วมทำหน้าที่เฝ้าระมัดระวัง และเตือนภัยที่อาจเกิดขึ้นเพื่อป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน และ
6. ประชาชนมีส่วนร่วมรับผล เป็นการที่ประชาชนต้องร่วมรับผลกระทบทั้งในทางด้านดี และด้านเสียจากภารกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากคิด ตัดสินใจ และดำเนินของประชาชน

2.2.4 ความสัมพันธ์ของการเกิดขึ้นของชุมชน ต่อการมีส่วนร่วม

จากความหมาย และองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้เห็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชน กับชุมชนได้ดังต่อไปนี้

1. ชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องประกอบด้วยบุคคลที่มีลักษณะเป็นกลุ่มก้อน
2. ชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีการพบปะทางกายภาพ และ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน
3. ชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจมีกิจกรรมร่วมกันภายใต้ความคิด วัตถุประสงค์ที่คล้ายคลึงกันหรือมีลักษณะเดียวกัน
4. การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นขั้นตอนเบื้องต้นที่สำคัญในการพัฒนาให้เกิดความเป็นชุมชนขึ้น

2.3 หลักการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม¹²

โอกาสของสภาพแวดล้อมกายภาพที่มีต่อความสัมพันธ์ พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นหรือไม่ย่อมแล้วแต่โอกาสที่สภาพแวดล้อมกายภาพส่งเสริมหรือขัดขวางพฤติกรรมนั้นๆ เช่น พื้นที่ในชุมชนมีการสร้างตึกวางอยู่ระหว่างสองฟากชุมชน ทำให้โอกาสในการพบปะเจอหน้ากันน้อยหรือแทบจะไม่เกิดขึ้นเลย ในทางกลับกันพื้นที่ตรงกลางสองฟากชุมชนเป็นพื้นที่เปิดโล่งโอกาสที่จะได้เห็นหน้าและมีการพบปะพูดคุยกันก็เพิ่มมากขึ้น บุคคลอาจสามารถเดินเล่นอยู่ในสวนสาธารณะได้อย่างมีความสุขอย่างมีความสุข พลอดกัย สวนสาธารณะไม่มีจุดอัปที่อาจเกิดความไม่ปลอดภัยขึ้นได้ เป็นต้น โอกาสเป็นสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมขึ้นได้ เช่น สภาพการณ์ทางสังคม เหล่านี้ย่อมอาจก่อให้เกิดการตอบสนองเป้าหมาย เกิดความพึงพอใจ หรือว่าอาจก่อให้เกิดอุปสรรคต่อเป้าหมายเกิดความไม่พอใจ ทั้งนี้ย่อมแล้วแต่ว่าสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้านี้ ส่งเสริมหรือขัดขวางพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้น โอกาสของสภาพแวดล้อมกายภาพมีอยู่เสมอ ทั้งที่ส่งเสริมและที่ขัดขวางไม่ว่าจะรู้หรือไม่รู้ว่ามีก็ตาม

คุณสมบัติของสภาพแวดล้อมกายภาพเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่ควบคู่กับโอกาสในฐานะที่เป็นสิ่งเร้า สิ่งปรากฏในสภาพแวดล้อมมีสภาพหรือคุณสมบัติแตกต่างกันไปต่างๆ นานา และมีผลกระทบต่อลักษณะทางพฤติกรรม เช่น อาจมีความซับซ้อนมากจนกลายเป็นสิ่งที่น่าสนใจ อาจมีลักษณะกำกวม หลายแง่ หลายมุม มีความไม่แน่นอน สิ่งเร้าที่ดีควรจะมีที่แปรผันและเต็มไปด้วยความหมาย คุณสมบัติของสภาพแวดล้อมในฐานะที่เป็นสิ่งเร้าที่เป็นผลกระทบต่อความรู้สึก การรับรู้ การเรียนรู้ การจำ การคิด ความรู้สึกและต่อพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาทางบุคลิกภาพและทางสังคม เช่น ในที่ซึ่งมีแสงสว่างไม่เพียงพอไม่อาจมองเห็นสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจน การนอนในห้องที่มีเสียงดังรบกวนอยู่ตลอดเวลา ทำให้ไม่อาจหลับได้ง่ายนัก การเดินทางเท้าที่ขรุขระข่อมไม่สามารถเดินได้ ลักษณะของสภาพแวดล้อมแบบแยกบุคคลออกจากกัน (sociofugal) และแบบดึงบุคคลเข้าหากัน (sociopetal) เป็นสิ่งเร้าที่มีผลต่อการพัฒนาทางสังคม

สิ่งต่างๆ ของสภาพแวดล้อมกายภาพที่อยู่ในตำแหน่งแตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้น เช่น หากบ้านพักอาศัยของบุคคลอยู่บริเวณชานเมืองห่างไกล บุคคลนั้นมีพฤติกรรมในการเดินทางที่แตกต่างจากบุคคลที่อาศัยอยู่บริเวณใจกลางเมืองหรือรอบๆ ใจกลางเมือง ทำนองเดียวกันสำหรับตำแหน่งชั้นของอาคารที่บุคคลอาศัยอยู่ พฤติกรรมการขึ้นลงย่อม

¹² วิมลสิทธิ์ ทรายางกูร, พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม มูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบและวางแผน(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2526).น.1-27.

แตกต่างกันได้ วิธีชีวิตความเป็นอยู่และสังคมอาจเปลี่ยนแปลงไปตามตำแหน่งในสภาพแวดล้อม เป็นต้น

3. สรุปความสำคัญของนิยาม ทฤษฎีแนวคิด ต่อชุมชนและพื้นที่เปิดโล่ง

3.1 ความสำคัญที่เกิดขึ้นจากนิยาม

องค์ประกอบของชุมชน จากนิยามของชุมชนทำให้เห็นว่าชุมชนจะประกอบด้วยองค์ประกอบ ดังนี้

1. ต้องประกอบด้วยหมู่ชน, กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน
2. เป็นสังคมขนาดเล็ก ที่ไม่เป็นทางการ อาจมีลักษณะเป็น กลุ่มวัฒนธรรม และศาสนา สมาคมอนุรักษ์หรือพัฒนาสังคม เป็นต้น
3. อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน
4. มีความเชื่อผลประโยชน์ กิจกรรม และมีคุณสมบัติอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน อันส่งผลต่อการปฏิบัติต่อกันในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
5. มีความสำคัญต่อการถักทอสังคมที่เข้มแข็ง

จากองค์ประกอบที่กล่าวมาทำให้เห็นว่าชุมชนเมืองจะมีความเข้มแข็งไม่ได้ หากขาดความเป็นชุมชน เปรียบเสมือนมนุษย์ที่ไม่สามารถอาศัยร่างกายที่เข้มแข็งภายใต้สภาพจิตใจที่อ่อนแอ ซึ่งจากลักษณะองค์ประกอบของชุมชนที่ต้องมีการรวมกลุ่ม มีการพบปะ ภายใต้ลักษณะความคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่คล้ายกันนั้น ทำให้เกิดขึ้นคำถามว่าชุมชนจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ หากไม่มีพื้นที่ หรือสถานที่สาธารณะที่เป็นที่พำนักได้พบปะ และแสดงความคิดเห็นว่าตนคิดอย่างไร และคนอื่นๆ คิดและเห็นอย่างไร

3.2 ความสัมพันธ์ของพื้นที่เปิดโล่งต่อบุคคล และชุมชน

1. ตามความหมายของพื้นที่เปิดโล่งจะพบว่าวัตถุประสงค์สำคัญของพื้นที่เปิดโล่ง นอกจากใช้เป็นทางสัญจร โดยทั่วไปแล้ว คือ พื้นที่เปิดโล่งยังสถานที่ที่รวมผู้คนที่มีความแตกต่างกันมาพบปะกัน โดยที่บุคคลแต่ละคนไม่จำเป็นจะต้องมีวัตถุประสงค์ในการเข้าใช้พื้นที่เพื่อพบปะหรือรู้จักคนอื่น เช่น ในลานแสดงกลางแจ้ง หรือลานเพื่อการออกกำลังกาย ผู้คนอาจเข้ามาเพื่อดูการแสดง หรือออกกำลังกาย แต่ในทางที่สุดคนคนนั้นอาจได้รู้จักคนที่มีความคิด ทัศนคติ หรือรสนิยมเดียวกัน เป็นต้น ดังนั้น พื้นที่เปิดโล่งจึงถือเป็นสื่อกลางที่เชื่อมบุคคลให้ได้รู้จักคบหากัน อันจะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความเป็นชุมชน หรือสังคมขึ้น

2. แต่อย่างไรก็ดี แม้ผลสำเร็จคือการก่อให้เกิดการสร้างชุมชนจากรวมตัวของผู้คนที่มีความคิด ทักษะคิดเดียวกัน ก็ตาม แต่กิจกรรม หรือความคิดที่ทำให้เกิดการรวมตัวเป็นชุมชนนั้น ไม่เสมอไปว่าจะเป็นการกระทำกิจกรรมที่ก่อประโยชน์ หรือกิจกรรมในทางที่ดีเท่านั้น เช่น อาจเป็นการรวมตัวกันเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ หรือกระทำสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควรก็ได้ ดังนั้น การใช้พื้นที่เปิดโล่งเพื่อทำกิจกรรมใดร่วมกัน ควรมีการควบคุม และสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์เพื่อให้ผู้คนที่มาพบปะได้มีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ทำร่วมกัน แต่การจัดการนั้นควรเป็นเช่นใด ควรให้ภาครัฐดำเนินการแต่ผู้เดียว หรือให้ภาคประชาชนเป็นผู้ดำเนินการนั้น เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณา

3.3 ความสำคัญที่เกิดขึ้นจากทฤษฎี แนวคิด

ความสำคัญของทฤษฎีนิยัตินิยมทางกายภาพต่อความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่เปิดโล่ง และการเป็นชุมชน ตามทฤษฎีนิยัตินิยมทางกายภาพ ซึ่งให้เห็นได้ว่า หากชุมชน หรือสังคมจะเกิดขึ้นได้จะต้องเกิดจากการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคลในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ได้เพื่อให้เกิดการรวมตัวกันขึ้น ทั้งนี้ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง คือ พื้นที่ที่ประชาชนสามารถใช้สอยร่วมกันจะมีหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงให้บุคคลเข้ามาอยู่ร่วมกัน และจากความสำคัญของทฤษฎีนี้ทำให้เกิดหลักการวางผังเมือง ที่ต้องกำหนดให้ “พื้นที่เปิดโล่งจึงเป็นองค์ประกอบ” ของผังเมือง

ความสัมพันธ์ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการพื้นที่เปิดโล่ง ตามหลักการและองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชน จะพบว่า ประชาชนควรมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และดำเนินการในด้านต่างๆ เช่น กำหนดจุดประสงค์ทางสังคม หรือการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ เป็นต้น เนื่องจากการให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะทำให้กิจกรรมใดๆ ที่ได้กระทำไปหลังจากที่มีการตัดสินใจ จะเป็นไปอย่างรอบคอบ ระมัดระวัง และคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น จะทำให้ชุมชนนั้นๆ มีความสามัคคี และก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีของคนในสังคมได้ ดังนั้นคนในชุมชนจะต้องมีการพบปะกันทางกายภาพเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน ซึ่งพื้นที่เปิดโล่งในที่นี้จึงทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบทางกายภาพที่จะช่วยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนได้

ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่เปิดโล่ง ต่อหลักการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม ตามหลักการนี้พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นหรือไม่ย่อมแล้วแต่โอกาสที่สภาพแวดล้อมกายภาพส่งเสริมหรือขัดขวางพฤติกรรมนั้นๆ สภาพแวดล้อมตามหลักการที่ได้กล่าวมานี้ จึงมีส่วนกำหนดพฤติกรรมของผู้ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นๆ ในระดับหนึ่งได้

เมื่อสรุปโดยทฤษฎีและหลักการแล้ว จะกล่าวได้ว่าพื้นที่เปิดโล่งเป็นองค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญของเมือง โดยเป็นพื้นที่ที่สร้างโอกาสให้คนในชุมชนได้พบปะกันและเกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนั้นได้ เช่น การพูดคุย ทักทาย แลกเปลี่ยนความคิด หรือแม้แต่กระจายข่าวสารต่างๆ ของชุมชน ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเหล่านี้สามารถนำไปสู่สังคมที่มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนได้ งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาถึงผลกระทบของพื้นที่เปิดโล่งต่อองค์ประกอบทางสังคมของคนในชุมชนดังกล่าว โดยศึกษาว่า พื้นที่เปิดโล่งนั้นมีส่วนทำให้คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากขึ้น และมีความสัมพันธ์ทางสังคมดีขึ้นหรือไม่

บทที่ 3

การออกแบบการวิจัย

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่างานวิจัยฉบับนี้มุ่งแสวงหาถึงความสำคัญของพื้นที่เปิดโล่งว่ายังมีความสำคัญต่อชุมชน หรือการสร้างชุมชนในสังคมปัจจุบันหรือไม่ ซึ่งจะต้องเป็นการพิจารณาถึงผลกระทบในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนที่มี และไม่มีพื้นที่เปิดโล่ง

ดังนั้นการออกแบบวิจัยในเรื่องนี้จึงประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. สมมติฐาน : สภาพปัญหาและคำถามในการวิจัย
2. การเลือกพื้นที่ศึกษา
3. การวิจัยภาคเอกสาร
4. การวิจัยภาคสนาม

1. สมมติฐาน : สภาพปัญหาและคำถามในการวิจัย

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล จึงเกิดคำถามในการวิจัย ซึ่งสามารถตั้งเป็นสมมติฐานได้ว่า เมื่อมีพื้นที่เปิดโล่งแล้วคนในชุมชนจะใช้พื้นที่เปิดโล่งดังกล่าวเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ และพื้นที่เปิดโล่งในชุมชนมีส่วนช่วยให้คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมากขึ้นอันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี

การศึกษาวิจัยสมมุติฐานดังกล่าวผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยใน 2 ส่วน คือ การวิจัยเอกสารเพื่อหาทฤษฎี หลักการ และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบด้านต่างๆ ของพื้นที่เปิดโล่งซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 และในส่วนต่อมาที่จะกล่าวในบทนี้ คือ การวิจัยในภาคสนาม (Field Research) ที่ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาความคิดเห็นในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่เปิดโล่ง

2. การเลือกพื้นที่ศึกษา

2.1 การกำหนดพื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาพื้นที่ชุมชนแพรงภูธร ซึ่งหากพิจารณาจากประวัติศาสตร์จะพบว่าชุมชนดังกล่าวได้ก่อตั้งมานานกว่า 200 ปี สภาพการตั้งบ้านเรือนของชุมชนที่เป็นตึกแถวโอบล้อมจึงมีขอบเขตสภาพพื้นที่ที่ชัดเจน และองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน อันได้แก่ สภาพสิ่งปลูก

สร้าง อาคาร ที่พักอาศัย ยังกงรักษาโครงสร้างและด้านสถาปัตยกรรมดั้งเดิมไว้ นอกจากนี้จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น พบว่าในพื้นที่ศึกษาและประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนแพรงงูธรนั้นอยู่ในพื้นที่นี้ในช่วงเวลาก่อนมีพื้นที่เปิดโล่ง และหลังจากมีพื้นที่เปิดโล่ง ผู้วิจัยจึงสามารถพิจารณาถึงความสำคัญของพื้นที่เปิดโล่งที่มีต่อชุมชน ได้ครบทุกด้านตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

2.2 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ขอบเขตพื้นที่การศึกษาชุมชนแพรงงูธร ตั้งอยู่ในแขวงศาลเจ้าพ่อเสือ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ล้อมรอบด้วย 3 ถนนหลัก ซึ่งจะคลุมบริเวณ คือ ด้านทิศเหนือติดซอยแพรงงูธร ด้านทิศใต้ของพื้นที่ชุมชนติดถนนบำรุงเมือง ส่วนด้านทิศตะวันออกติดกับถนนตะนาว และด้านทิศตะวันตกติดถนนอัษฎางค์ โดยชุมชนแพรงงูธรประกอบด้วยบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ทั้งหมด 126 ครัวเรือน

ภาพที่ 2 พื้นที่บริเวณชุมชนแพรงงูธร

3. การวิจัยภาคเอกสาร

การศึกษาวิจัยเอกสารผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิจัยใน 2 ด้าน คือ ด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ และด้านกายภาพพื้นที่ อันประกอบด้วย พื้นที่ชุมชนแพรงงูธร และลานแพรงงูธร

3.1 ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่

ในการศึกษาวิจัยถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ ของลานแพรงงูธร เพื่อที่จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปอย่างครบถ้วน และสอดคล้องต่อสภาพวิถีชีวิตของผู้คนภายในชุมชน

แพรงกูธร ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องศึกษาข้อมูลด้านประวัติศาสตร์พื้นที่ และความเป็นมาของชุมชนแพรงกูธร ประกอบกับการศึกษาในด้านทฤษฎีแนวคิด และการลงพื้นที่สำรวจข้อคิดเห็น ดังนั้นใน ส่วนของการศึกษาข้อมูลด้านประวัติศาสตร์นี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ หนังสือ บทความ งานวิจัย และสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

3.2 ข้อมูลด้านกายภาพพื้นที่

3.2.1 สภาพทางกายภาพในอดีตและปัจจุบัน

ศึกษาและหาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชุมชนพื้นที่เปิดโล่ง เป็นต้น โดยศึกษาจาก หนังสือ บทความ งานวิจัย และสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และสอบถามข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนแพรงกูธมานานตลอดจนลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์และบันทึกภาพ

3.2.2 พื้นที่เปิดโล่งหรือลานแพรงกูธร

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยโดยใช้การสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกตการณ์ในพื้นที่ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เป็นตัวเลขทางสถิติ ซึ่งผลที่ได้จะกำหนดเป็นค่าเฉลี่ย และร้อยละ อันจะนำมาซึ่งการวิเคราะห์ว่าพื้นที่เปิดโล่งลานแพรงกูธร ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่างๆ ต่อคนภายในชุมชนแพรงกูธอย่างไร เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ว่าพื้นที่เปิดโล่งทำให้ความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนดีขึ้น

4. การวิจัยภาคสนาม

การวิจัยภาคสนามนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล คือ การทำแบบสอบถามและการสังเกตการณ์

4.1 การทำแบบสอบถาม

4.1.1 วัตถุประสงค์ของการทำแบบสอบถาม

วัตถุประสงค์ของแบบสอบถามคือ เพื่อต้องการศึกษาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา ทั้งในช่วงเวลาก่อนและหลังการมีลาน เพื่อให้ทราบผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นของการมีลานในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการศึกษาการใช้ประโยชน์จากพื้นที่เปิดโล่งของคนในชุมชนด้วย

4.1.2 การออกแบบแบบสอบถาม

การกำหนดแบบสอบถามผู้สอบถามได้กำหนดประเด็นดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลประชากร เช่น อายุ เพศ สถานภาพสมรส ประเภทของกิจการ เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพของกลุ่มเป้าหมาย

2. ด้านกายภาพพื้นที่และการใช้ประโยชน์ที่ดินแพรงภูธร เพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของพื้นที่ที่ศึกษา ความต้องการพื้นที่เปิดโล่งของชุมชน การใช้ประโยชน์จากพื้นที่เปิดโล่ง ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายวัตถุประสงค์ของคำถามแต่ละคำถามที่กำหนดขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาครั้งนี้ โดยอธิบายได้ดังต่อไปนี้

2.1 เพื่อต้องการทราบความเป็นมาของชุมชนแพรงภูธร และการใช้พื้นที่ตั้งแต่อดีต (10 ปีที่ผ่านมาโดยประมาณ) ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากมีพื้นที่เปิดโล่ง จากทัศนคติของคนในชุมชนแพรงภูธรโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วยคำถามเหล่านี้

- ท่านเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนแพรงภูธรมากี่ปีแล้ว
- พื้นที่บริเวณที่ดินแพรงภูธร แต่ก่อนเป็นอะไรแล้วเกิดลานฯ ขึ้นได้อย่างไร
- เคยทราบมาก่อนหน้านี้มีความพยายามในการผลักดันเพื่อสร้างลานแพรงภูธร ท่านได้เข้าไปร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้เกิดลานฯ หรือไม่ อย่างไร
- เกิดการเปลี่ยนแปลงใดเกิดขึ้นบ้างในชุมชนแพรงภูธร หลังจากที่มีลานแพรงภูธรแล้ว

2.2 เพื่อต้องการทราบข้อมูลการใช้ประโยชน์พื้นที่เปิดโล่งหรือลานแพรงภูธรในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยคำถามเหล่านี้

- ท่านประกอบกิจกรรมใดบ้างบนลานแพรงภูธรและอยู่ในช่วงเวลาใด
- ส่วนใหญ่ท่านทำกิจกรรมที่ลานแพรงภูธรร่วมกับใครบ้าง ยกตัวอย่างเช่น สมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้านในชุมชน เพื่อนนอกชุมชน

2.3 เพื่อต้องการทราบทัศนคติของประชากรในชุมชนแพรงภูธรต่อลานแพรงภูธร ซึ่งประกอบด้วยคำถามเหล่านี้

- ท่านอยากเห็นอะไรบนลานแพรงภูธรบ้าง
- ที่ตั้งและสภาพของลานแพรงภูธรในปัจจุบันเอื้อต่อการใช้ประโยชน์ได้จริงหรือไม่ อย่างไร
- อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างในชุมชนแพรงภูธร

3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนแพรงภูธร เพื่อให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของผู้ใช้ลาน กิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ ผลที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายวัตถุประสงค์ของคำถามแต่ละคำถามที่กำหนดขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาครั้งนี้ โดยอธิบายได้ดังต่อไปนี้

3.1 เพื่อต้องการทราบการปฏิสัมพันธ์ของประชากรภายในชุมชนแพรงกูธร ได้แก่ การทักทาย พุดคุย ซึ่งประกอบด้วยคำถามเหล่านี้

- ก่อนมีลานกูธรเทศ ท่านได้รู้จักเพื่อนบ้านบ้างไหม
- ภายหลังที่มีลานกูธรเทศแล้ว ทำให้ท่านได้รู้จักเพื่อนบ้านเพิ่มขึ้นหรือไม่ ก็คน

อย่างไร

- รู้จักเพื่อนบ้านกี่คน
- มีการพุดคุย ทักทาย ยิ้มให้กับเพื่อนบ้านบ่อยแค่ไหน ไม่เคยเลย นานๆ ที่

หรือบ่อยครั้ง และจำนวนกี่คน

3.2 เพื่อต้องการทราบความสัมพันธ์เชิงลึก ของประชากรภายในชุมชนแพรงกูธร ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือ ยืมของใช้ ให้คำปรึกษา ดูแลบ้าน ตลอดจนความความรู้สึกผูกพันต่อชุมชน ซึ่งประกอบด้วยคำถามเหล่านี้

- ท่านรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือไม่
- ท่านรู้สึกปลอดภัยหรือไม่เวลาอยู่ในชุมชน
- ท่านรู้สึกว่าชุมชนแพรงกูธรเป็นบ้านของท่านหรือไม่
- เวลาที่ท่านก้มใจ เคยไปปรับทุกข์หรือปรึกษากับเพื่อนบ้านบ้างหรือไม่

บ่อยครั้งแค่ไหน

- ท่านเคยได้รับความช่วยเหลืออะไรจากเพื่อนบ้านบ้าง และเป็นความช่วยเหลือแบบไหน เช่น ยืมของ ดูแลบ้าน ให้คำปรึกษา เป็นต้น

- ท่านเคยช่วยเหลืออะไรเพื่อนบ้านบ้าง

3.3 เพื่อต้องการทราบทัศนคติโดยรวมที่มีต่อชุมชน รวมไปถึงกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชน ซึ่งประกอบด้วยคำถามเหล่านี้

- ในชุมชนแพรงกูธมีอะไรเปลี่ยนแปลงไปบ้าง
- มีเรื่องอะไรบ้างที่ทำให้เพื่อนบ้านขัดแย้งกัน
- ท่านรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ อะไรบ้างในชุมชนแพรงกูธร
- มีกิจกรรมใดบ้างที่คนภายในชุมชนแพรงกูธทำร่วมกัน
- ช่วยเล่าข้อดี/ข้อเสีย ของชุมชนแพรงกูธในความคิดของคุณว่ามีอะไรบ้าง

ภาพที่ 3 แผนที่ขยายของชุมชนแพรงภูธร

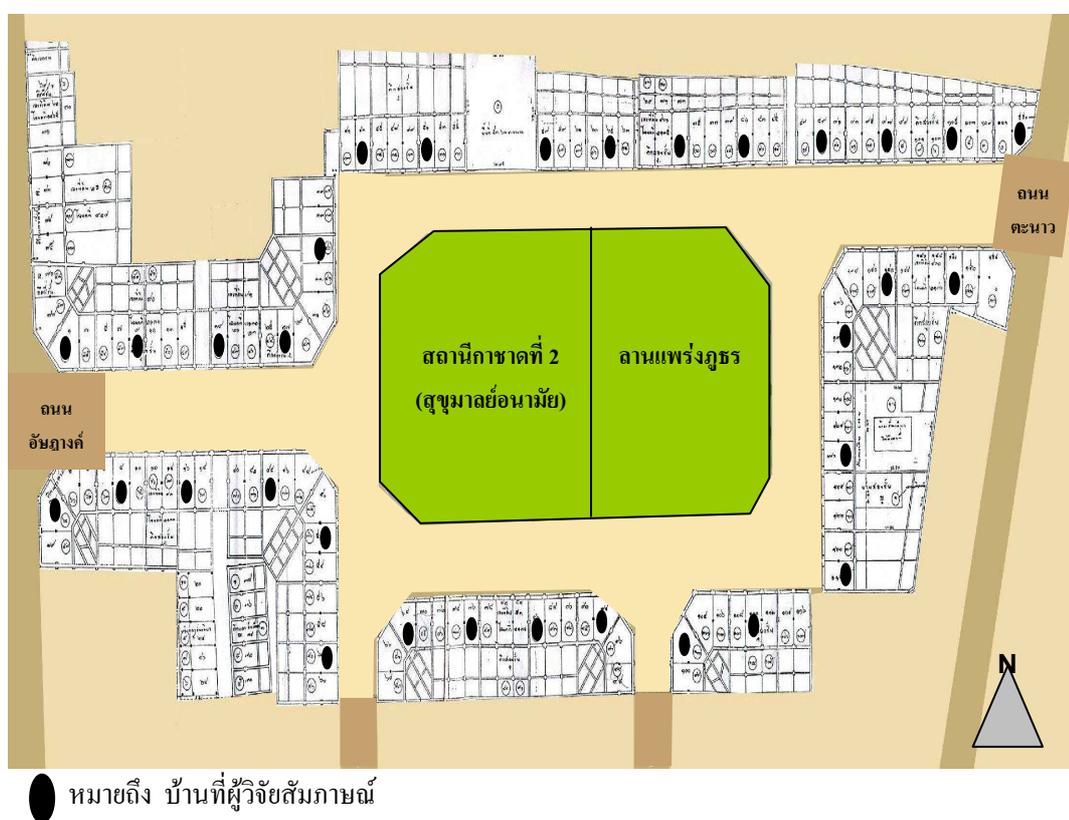
4.1.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1. ประชากรในการวิจัย

ประชากรในการวิจัย คือ ชุมชนแพรงกูธรทั้งหมดจำนวน 126 ครัวเรือน

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

จากประชากรในพื้นที่ชุมชนแพรงกูธรทั้งหมด 126 ครัวเรือน ผู้วิจัยจะคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในชุมชนแพรงกูธรจำนวน 25% ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด โดยใช้วิธีการสุ่มเลือก 1 ห้อง เวน 3 ห้อง ซึ่งจะได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 32 ครัวเรือน

ภาพที่ 4 ผังบริเวณชุมชนแพรงกูธร

ในการคัดเลือกกลุ่มบุคคลตัวอย่างดังกล่าว ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยพบว่าในสภาพอาคารที่ชุมชนอาศัยอยู่นั้น มีลักษณะเป็นอาคารเรือนแถว 1 ชั้นยาวเรียงติดกัน มีลักษณะคล้ายห้องแถว ซึ่งจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้นนั้นผู้วิจัยพบว่า ในจำนวน 1 ครัวเรือน ได้เช่าห้อง

อยู่ 1-3 ห้อง จึงทำให้ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างการสำรวจเป็น 1 ห้อง เว้น 3 ห้อง ซึ่งผลของการสำรวจแท้จริงแล้วมีผู้ให้ข้อมูลความเห็นเกินกว่าร้อยละ 70 ของประชากรในชุมชนแพรงภูธร

4.1.4 วิธีการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม

ในการวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม และมีการจดบันทึกโดยผู้ที่สัมภาษณ์กับผู้จดบันทึกเป็นคนละคนกัน ทั้งนี้การกำหนดวันที่สัมภาษณ์นั้นใช้เวลาทั้งหมด 5 วัน รายละเอียดตามตารางสรุป ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปวัน/เวลาการสัมภาษณ์

วันสัมภาษณ์	ช่วงเวลาสัมภาษณ์ (โดยประมาณ)	หลักการและเนื้อหาในการสัมภาษณ์
จันทร์	9.30 – 15.00 น.	สัมภาษณ์ประธานชุมชนแพรงภูธรและเจ้าหน้าที่สถานี กาศชาติ 2 จึงเลือกช่วงเวลาที่เป็นเวลาปฏิบัติงาน เพื่อง่ายแก่การเข้าพบ
อังคาร	9.30 – 15.00 น.	เริ่มสัมภาษณ์ประชากรในชุมชนแพรงภูธรตามครัวเรือนที่พิกอาศัย ทั้งนี้เวลาเริ่มต้นสัมภาษณ์เป็นช่วงเวลาที่ผู้วิจัยใช้การสังเกตการณ์จากวันที่ผ่านมาพบว่าประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนเริ่มดำเนินกิจวัตรประจำวันในช่วงเวลาดังกล่าว
พุธ	9.30 – 15.00 น.	ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ต่อ
พฤหัสบดี	9.30 – 17.00 น.	ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ต่อ และสัมภาษณ์บางครัวเรือนที่ไม่สะดวกให้สัมภาษณ์ในวันที่ผ่านมา
ศุกร์	9.30 – 13.00 น.	ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ต่อ และสัมภาษณ์บางครัวเรือนที่ไม่สะดวกให้สัมภาษณ์ในวันที่ผ่านมา

1. การสัมภาษณ์

ในการสัมภาษณ์จะประกอบด้วยขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.1 การสร้างแบบสัมภาษณ์ จะเป็นการสร้างแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ตามที่กล่าวมากล่าวมาแล้วในวัตถุประสงค์การวิจัยภาคสนาม

1.2 การสัมภาษณ์จะเป็นการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ดังนี้ ไม่จดหรือบันทึกไปด้วยในขณะที่สัมภาษณ์ แต่ควรฟังอย่างตั้งใจเพื่อไม่ให้ผู้ให้สัมภาษณ์เสียจังหวะการพูดคุย และรู้สึกเกร็ง หากจะบันทึกให้เป็นหน้าที่ของอีกคนหนึ่ง เป็นต้น

4.2 การสังเกตการณ์

4.2.1 วัตถุประสงค์ของการสังเกตการณ์

เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ให้เป็นการยืนยันตามข้อเท็จจริงที่ได้รับ เนื่องจากในบางครั้งผู้ให้สัมภาษณ์อาจให้ข้อมูลไม่ครบตามสภาพที่เกิดขึ้นจริง และเป็นการเก็บรายละเอียดข้อมูลบางอย่างที่อาจไม่ได้รับจากการสัมภาษณ์ ยกตัวอย่างเช่น สภาพการใช้ลานแพรงภูธร กิจกรรมและบรรยากาศที่เกิดขึ้นในลานฯ เป็นต้น

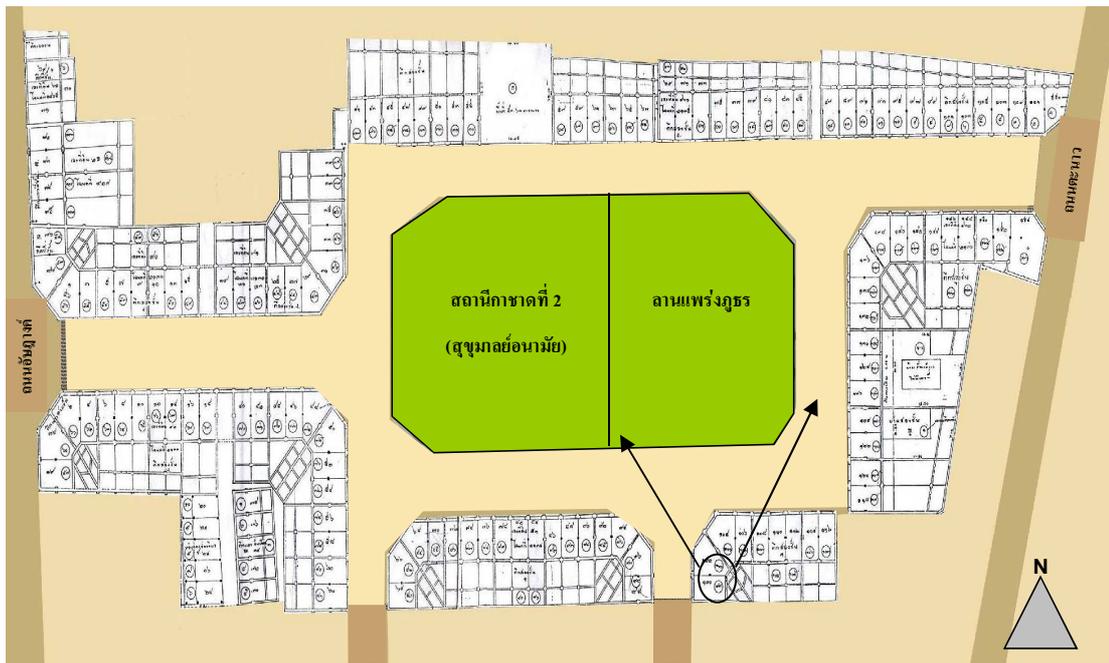
4.2.2 การกำหนดหลักการและเนื้อหาของการสังเกตการณ์

การสังเกตการณ์ในพื้นที่ลานแพรงภูธรนั้น เป็นการตรวจสอบและยืนยันข้อเท็จจริงที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ ทั้งนี้มุ่งเน้นการสังเกตการณ์เฉพาะลานแพรงภูธรเพื่อดูพฤติกรรมของผู้ใช้ลานฯ และกิจกรรมที่เกิดขึ้นในลานฯ โดยจะสังเกตว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นบนลานฯ มีอะไรบ้าง และผู้ที่มาใช้ลานฯ มีพฤติกรรมการใช้อย่างไร ยกตัวอย่าง กิจกรรมพักผ่อนในลานฯ ผู้ใช้ลานฯ นั่งพักผ่อน เดินเล่น วิ่งเล่น ช่วงเวลาที่เกิดกิจกรรม เป็นต้น เนื่องจากต้องการทราบว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นบนลานฯ และพฤติกรรมของผู้มาใช้ลานฯ มีความสอดคล้องกันอย่างไร นอกจากนี้ยังสังเกตสภาพทางกายภาพของลานฯ เช่น สภาพการถ่ายเทอากาศของลานฯ แดดที่ส่องมายังลานฯ ความร่มรื่นของลานฯ สิ่งกีดขวางภายในลานฯ เป็นต้น เนื่องจากสภาพทางกายภาพของลานฯ ส่งผลโดยตรงต่อกิจกรรมและพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในลานฯ

4.2.3 วิธีการสังเกตการณ์

ผู้วิจัยนั่งสังเกตการณ์ตรงจุดเดิม ดังภาพที่ 4 แสดงที่นั่งสังเกตการณ์ของผู้วิจัย ซึ่งสาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกนั่งในตำแหน่งนี้ เนื่องจากจุดที่ผู้วิจัยใช้นั่งสังเกตการณ์นั้นเป็นร้านขายหนังสือพร้อมเครื่องดื่ม เปิดขายทุกวันตั้งแต่เวลา 8.00 – 20.00 น. และที่นั่งบางตำแหน่งในร้านสามารถมองเห็นสภาพลานแพรงภูธรได้ทั้งหมด ประกอบกับผู้วิจัยไม่ควรนั่งสังเกตการณ์ให้เป็นจุดเด่นในชุมชนเพราะอาจทำให้คนในชุมชนเกิดความสงสัย และอาจทำให้ได้ข้อมูลบางอย่างไม่ตรงกับสภาพที่เกิดขึ้นประจำวันตามจริง

ระหว่างที่ผู้วิจัยนั่งสังเกตการณ์ผู้วิจัยใช้การจดบันทึกเชิงพรรณนาว่ามีกิจกรรมใดบ้างที่เกิดขึ้นบนลานฯ และกลุ่มผู้มาใช้ลานฯ เป็นเพศ/อายุเท่าใด ประกอบกับสภาพลานและบรรยากาศของลานฯ ณ ช่วงเวลาที่เฝ้าสังเกตการณ์นั้น

ภาพที่ 5 แสดงตำแหน่งที่นั้งสังเกตการณ์ของผู้วิจัย

สำหรับวันและเวลาที่จะทำการสังเกตการณ์นั้น จะต้องมีความสอดคล้องตามสภาพการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ประจำวันของประชากรในชุมชนแพรงกูธรเป็นหลัก โดยอาศัยข้อมูลที่ผู้วิจัยได้สำรวจ พื้นที่เบื้องต้น (Primary Survey) จึงเลือกสังเกตการณ์เป็นเวลา 5 วัน ในช่วงเวลาเดียวกันทั้งหมด และเหตุผลในการกำหนดช่วงเวลาสังเกตการณ์ คือ 8.00 – 9.00 น. และ 17.00 – 18.00 น. เนื่องจาก จากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้นพบว่า ในช่วงเวลาเช้าและเย็นดังกล่าวเป็นช่วงที่แดดไม่จัดมากและเป็นช่วงเวลานอกการทำงานของประชากรส่วนใหญ่ ดังนั้นการใช้ประโยชน์ลานฯ ของประชากรในชุมชนแพรงกูธรและชุมชนโดยรอบ จึงอยู่ในช่วงเวลาดังกล่าว โดยสามารถสรุปหลักการและเนื้อหาของการสังเกตการณ์ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปวัน/เวลาการสังเกตการณ์

วันสังเกตการณ์	ช่วงเวลาสังเกตการณ์	หลักการและเนื้อหาของการสังเกตการณ์
อาทิตย์	8.00 – 9.00 น. 17.00 – 18.00 น.	เป็นวันหยุดพักผ่อน (วันสำหรับครอบครัว)
จันทร์	8.00 – 9.00 น. 17.00 – 18.00 น.	เป็นวันทำงานต้นสัปดาห์

ตารางที่ 2 (ต่อ)

วันสังเกตการณ์	ช่วงเวลา สังเกตการณ์	หลักการและเนื้อหาของการสังเกตการณ์
พุธ	8.00 – 9.00 น. 17.00 – 18.00 น.	เป็นวันทำงานช่วงกลางสัปดาห์
ศุกร์	8.00 – 9.00 น. 17.00 – 18.00 น.	เป็นวันสุดท้ายของสัปดาห์การทำงาน
เสาร์	8.00 – 9.00 น. 17.00 – 18.00 น.	เป็นวันหยุดแต่บางแห่งทำงาน

5. สรุป

ดังนั้นในการออกแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการทดสอบสมมติฐานของการวิจัยว่าพื้นที่เปิดโล่งทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น ผู้วิจัยจึงออกแบบแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลทางด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนพื้นที่ศึกษา และใช้การสังเกตการณ์ในพื้นที่เป็นเครื่องมือเสริมที่ช่วยตรวจสอบข้อมูลหลักที่ได้มา จากนั้นใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติแบบสัดส่วนร้อยละ ประกอบกับวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการรวบรวมและศึกษาเอกสาร

บทที่ 4

กรณีศึกษาชุมชนแพรงภูธร

ในบทนี้เป็นการศึกษาในส่วนของพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยเป็นการศึกษาถึงประวัติ และความเป็นมารวมทั้งสภาพปัจจุบันของพื้นที่ชุมชนแพรงภูธร ว่ามีสภาพทางกายภาพและมีเรื่องราวความเป็นมาอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของลานแพรงภูธรและองค์ประกอบทางสังคมของคนในชุมชนพื้นที่ศึกษา

1. ประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของคนแพรงภูธรในอดีต

1.1 ประวัติความเป็นมาของพื้นที่แพรงภูธร

สภาพพื้นที่ในอดีตจะพิจารณาแบ่งเป็นแต่ละสมัยในทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

1.1.1 สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช¹

เริ่มจากครั้งที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชพาผู้คนอพยพหนีภัยสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาสร้างกรุงธนบุรีเป็นราชธานีใหม่ อาณาเขตกรุงธนบุรีในครั้งนั้นเลยข้ามแม่น้ำเจ้าพระยามาทางฟากตะวันออก คือฝั่งกรุงเทพฯ ในปัจจุบัน โดยโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองคูเมืองฝั่งตะวันออกและตั้งค่ายด้วยไม้ทองเหลืองทั้งต้น คลองคูเมืองที่ขุดนั้นในปัจจุบัน คือคลองคูเมืองเดิม อาณาบริเวณนอกคลองคูเมืองเดิม เรียกกันว่า ทะเลตม ซึ่งก็คือที่ลุ่มกว้างใหญ่มีน้ำขังตลอดปี พื้นที่ดังกล่าวในปัจจุบันจึงมีอาณาบริเวณอยู่ระหว่างถนนเจริญกรุง บำรุงเมือง คือ ย่านวัดราชบพิธ บ้านหม้อ วรจักร และพลับพลาไชย ดังนั้นอาณาบริเวณของสามแพรงในอดีตจึงเป็นส่วนหนึ่งของทะเลตมนั่นเอง

¹ สำนักงานเขตพระนคร, ประชาคมคลองคูเมืองเดิมสามแพรง และชุมชนแพรงภูธร, เอกสารประกอบการงานวันงามที่สามแพรง ๒ ตอน สานฝันย่านแพรง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเขตพระนคร, 2544) (อัครา) และดู ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, ย่านการค้า “ตะวันตก” แห่งแรกของกรุงเทพฯ สามแพรง แพรงภูธร แพรงนรา แพรงสรรพศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2547), 3-5.

1.1.2 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดให้ย้ายเมืองหลวงสถาปนากรุงเทพฯ เป็นราชธานีแห่งใหม่ ครั้งนั้นพระองค์ท่านได้ทรงโปรดให้ขยายอาณาเขตเมืองหลวงให้กว้างขวางขึ้น โดยโปรดให้ขุดคูเมืองและก่อกำแพงเมืองขึ้นใหม่ คลองคูเมืองใหม่ที่ขุดขึ้น คือ คลองรอบกรุงในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ไม่ห่างไกลจากพระบรมมหาราชวังมากนัก จึงมีผู้นิยมตั้งบ้านเรือนในบริเวณนี้ โดยเฉพาะสองปากคลองคูเมือง มีทั้งวังเจ้านาย บ้านเรือนเสนาบดี ข้าราชการ และประชาชน

1.1.3 สมัยพระพุทธเลิศหล้านภาลัย²

พื้นที่วังริมสะพานช้างโรงสี วังเหนือ เป็นวังเก่ามาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยเป็นที่ประทับของพระราชโอรสพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมาก่อน 2 พระองค์ คือ กรมหมื่นสนธิทนเรนทร์ พระราชโอรสซึ่งประสูติแต่เจ้าจอมมารดาทิม และกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ พระราชอนุชาร่วมเจ้าจอมมารดา เมื่อพระองค์เจ้าทั้งสองสิ้นพระชนม์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงซื้อที่ดินที่เป็นที่ตั้งของวังดังกล่าวนี้ และโปรดให้สร้างวังขึ้นใหม่พระราชทานกรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์เสด็จอยู่ต่อมา

1.1.4 สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว³

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดไฟไหม้ใหญ่พื้นที่บริเวณในกำแพงพระนครซึ่งรวมถึงพื้นที่ที่เป็นแพร่งทั้งสามในปัจจุบันด้วย และเหลือวังอยู่เพียงวังเดียวคือ วังริมสะพานช้างโรงสี วังเหนือ ซึ่งก็คือวังของกรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์

² ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, ย่านการค้า “ตะวันตก” แห่งแรกของกรุงเทพฯ สามแพร่ง แพร่งภูธร แพร่งนรา แพร่งสรรพศาสตร์, 4-5., และคูวิกิซอร์ซ, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๒๖, [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 22 กรกฎาคม 2551. เข้าถึงได้จาก http://th.wikisource.org/wiki/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1%E0%B8%9E%E0%B8%87%E0%B8%A9%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%94%E0%B8%B2%E0%B8%A3_%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88_%E0%B9%92%E0%B9%96

³ สำนักงานเขตพระนคร, ประชาคมคลองคูเมืองเดิมสามแพร่ง และชุมชนแพร่งภูธร.

ภาพที่ 6 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูธรเรศธำรงศักดิ์⁴

1.1.5 สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงปัจจุบัน⁵

เมื่อกรมหมื่นภูธรเรศธำรงศักดิ์ ซึ่งเป็นเจ้าของวังสัจจะพระชนม์ ในปี พ.ศ.2440 จึงได้มีการถวายวังคืนแก่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเมื่อพบว่าตำหนักข้าราชการทูลโทรม จึงโปรดให้รื้อและสร้างเป็นตึกแถวให้คนเช่าจนถึง พ.ศ.2470 เมื่อสมเด็จพระนางเจ้าสุชมัยมารศรี สิ้นพระชนม์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต พระราชโอรส ขณะทรงดำรงตำแหน่งอุปนายกแห่งสภาอากาศสยาม ทรงมีพระประสงค์จะสร้างสถานือนามัยสำหรับพระนครขึ้นเป็นการบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายสมเด็จพระราชมารดา และทรงเลือกสถานที่บริเวณแพรงภูธรนี้เป็นที่สร้างสถานือนามัยดังกล่าว เพราะเคยเป็นสถานือนามัยเดิมมาก่อน ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล โปรดพระราชทานที่ดินบริเวณที่สร้างอาคารนั้นให้เป็นกรรมสิทธิ์ของสภาอากาศไทย ซึ่งได้ดำเนินการบริการประชาชนด้านสุขอนามัยมาจนถึงปัจจุบันนี้

⁴ ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, ย่านการค้า “ตะวันตก” แห่งแรกของกรุงเทพฯ สามแพร่ง
แพร่งภูธร แพร่งนรา แพร่งสรรพศาสตร์, หน้า 17.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4-5., และดู วิกิซอร์ซ, ประชุมพงษาวดาร ภาคที่ ๒๖

ภาพที่ 7 ภาพถ่ายทางอากาศของพื้นที่บริเวณชุมชนแพรงกูธร⁶

1.2 สภาพพื้นที่ทางกายภาพในอดีต

1.2.1 อาคาร⁷

อาคารและสิ่งปลูกสร้างรอบๆ ว่าง ส่วนใหญ่เป็นอาคารร้านค้าซึ่งมีลักษณะเป็นตึกแถว ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 ถือว่าเป็นสิ่งปลูกสร้างที่ทันสมัยที่สุด เพราะเป็นการสร้างตึกแถวที่ติดถนน ทั้งนี้เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยบริเวณริมถนน และเป็นการหารายได้ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งลักษณะของตึกแถวในบริเวณนี้เป็นตึกแถว 2 ชั้นค่อนข้างเตี้ย ชุ่มประตูปโค้งมนประดับลายปูนปั้น ต่อมาเมื่อเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใหญ่ ตึกแถวส่วนใหญ่ก็ถูกเพลิงไหม้เป็นจำนวนมากจึงทำให้มีการสร้างตึกใหม่ขึ้น โดยยังคงลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบเดิมไว้จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้มีสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นหน่วยงานที่ดูแลเรื่องอาคารอนุรักษ์ในพื้นที่บริเวณนี้

⁶ สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, สมุดภาพแห่งกรุงเทพมหานคร 222 ปี, 90.

⁷ ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, ย่านการค้า “ตะวันตก” แห่งแรกของกรุงเทพฯ สามแพรง แพรงกูธร แพรงนรา แพรงสรรพศาสตร์, 65-68.

ภาพที่ 8 ตัวอย่างอาคารบางส่วนในบริเวณสามแพร่ง⁸

1.2.2 ถนน⁹

ถนนสายหลักที่รายน้อมพื้นที่ของชุมชนแพร่ง มีทั้งหมด 3 สาย คือ ถนนบำรุงเมือง ถนนอัษฎางค์ และถนนตะนาว ซึ่งถนนบำรุงเมือง เป็นถนนสายสั้นๆ ไม่กว้างขวางนัก ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ขยายถนนทั้งสองให้กว้างขึ้น และปรับปรุงอาคารร้านค้าสองฟากถนนให้เรียบร้อย

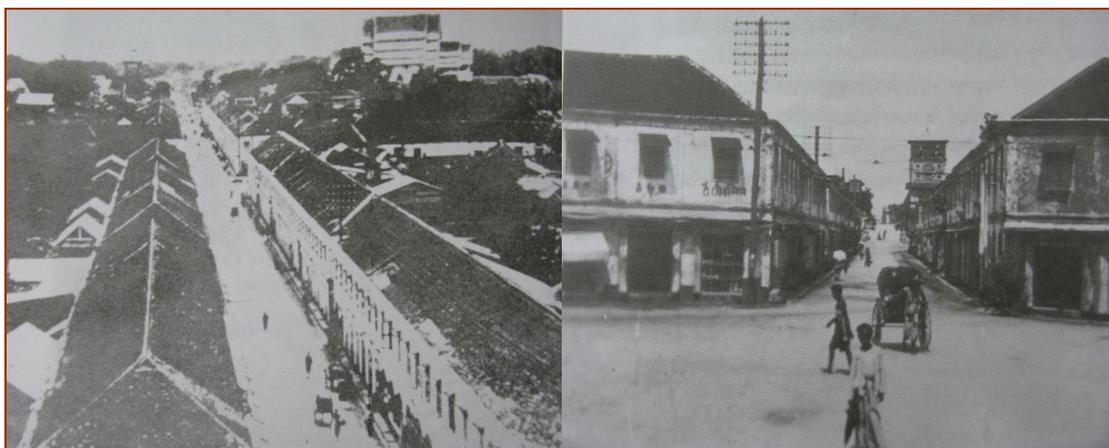
ส่วนถนนอัษฎางค์ เป็นถนนสองฟากคลองคูเมืองเดิม แต่เดิมบริเวณ 2 ฟากคลองคูเมืองเดิมนี้เป็นที่ตั้งวังและบ้านเรือนเสนาบดีข้าราชการ ตลอดจนประชาชนอยู่กันอย่างหนาแน่น ไม่เป็นระเบียบ จนเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับจากประเทศสิงคโปร์ พ.ศ.2415 ทรงนำแบบอย่างการพัฒนาประเทศมาใช้ โดยเฉพาะการจัดการบ้านเมืองให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

และถนนตะนาว เป็นถนนตัดผ่านด้านตะวันออกของแพร่งทั้งสาม เริ่มต้นจากสี่

⁸ ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, ย่านการค้า “ตะวันตก” แห่งแรกของกรุงเทพฯ สามแพร่ง แพร่งภูธร แพร่งนรา แพร่งสรรพศาสตร์, 105,107,108 ,133.

⁹ เรื่องเดียวกัน, 21-24.

แยกเสาชิงช้าถึงถนนราชดำเนินกลางบริเวณสี่แยกคอกวัว สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

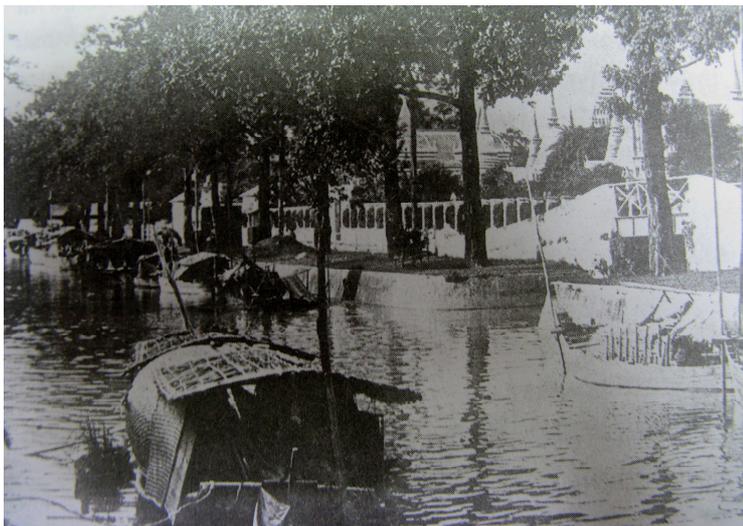
ภาพที่ 9 สภาพถนนบำรุงเมืองและถนนแยกสี่กั๊กพระยาศรีในอดีต(ซ้ายไปขวา)¹⁰

1.2.3 คลอง¹¹

ในสมัยธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โปรดฯ ให้ขุดคลองคูเมืองเป็นแนวกำแพงเมืองด้านตะวันออกของกรุงธนบุรี ปากคลองด้านใต้ คือปากคลองตลาดในปัจจุบัน ปากคลองด้านเหนือ คือ บริเวณเชิงสะพานปิ่นเกล้า และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น คลองคูเมือง ถือเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญของผู้คนใน สองฟากคลองคูเมืองเดิม จึงเป็นที่ตั้งวังเจ้าตลอดจนบ้านเรือนอย่างหนาแน่น

¹⁰ ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, ย่านการค้า “ตะวันตก” แห่งแรกของกรุงเทพฯ สามแพร่ง แพร่งภูธร แพร่งนรา แพร่งสรรพศาสตร์, 20 และ 26 .

¹¹ เรื่องเดียวกัน, 24-25.

ภาพที่ 10 สภาพคลองคูเมืองในอดีต¹²

1.3 สภาพวิถีชีวิตในอดีต¹³

บริเวณสามแพร่ง คือ แพร่งสรรพศาสตร์ แพร่งนรา และแพร่งภูธร เมื่อครั้งยังเป็นที่ตั้งวังในสมัยรัชกาลต่างๆอยู่นั้น กล่าวได้ว่าเป็นชุมชนกลางใจเมือง และจัดเป็นชุมชนที่มีความเจริญที่สุดแห่งหนึ่งของกรุงเทพฯ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้เจริญ ได้แก่ การคมนาคมที่สะดวกสบายทั้งทางบกและทางน้ำ ทางน้ำมีคลองคูเมืองเดิมและคลองหลอดที่เชื่อมระหว่างคลองคูเมืองเดิมและคลองรอบกรุง ส่วนทางบกก็มีถนนสมัยใหม่ที่เริ่มสร้างครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แก่ ถนนเจริญกรุง ถนนบำรุงเมือง และถนนเฟื่องนคร และถนนที่สร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ถนนราชินี ถนนอัษฎางค์ และถนนตะนาว ถนนเหล่านี้เป็นถนนที่ตัดผ่านบริเวณรอบแพร่งทั้งสาม เมื่อถนนตัดผ่านที่ใด สิ่งที่ดีติดตามมาก็คืออาคารร้านค้าตามแนวถนน

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวชาวต่างประเทศพากันเข้ามาตั้งห้างร้านจำหน่ายสินค้าจากต่างประเทศนานาชนิด ทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น ตลอดจนสินค้าสวยงามฟุ่มเฟือยต่างๆ ด้วยเหตุนี้ใครก็ตามที่ต้องการข้าวของเครื่องใช้อะไรก็ต้องมาหาซื้อที่ย่านนี้แทบทั้งสิ้น นับแต่เจ้านาย ข้าราชการ ไปจนกระทั่งราษฎรที่มีฐานะดี รวมถึงชาวต่างประเทศในสมัยนั้น แม้แต่บรรดาข้าราชการสำนักฝ่ายใน อันได้แก่ บรรดาเจ้าจอมหม่อมห้ามและเหล่าข้าหลวง

¹² ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, ย่านการค้า “ตะวันตก” แห่งแรกของกรุงเทพฯ สามแพร่ง แพร่งภูธร แพร่งนรา แพร่งสรรพศาสตร์, 27 .

¹³ เรื่องเดียวกัน, 29-32 และ 65-69 .

เมื่อต้องการซื้อของ ก็จะลงเรือจากท่าราชวรดิฐเลียบริมแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าปากคลองคูเมืองเดิม แล้วมาขึ้นที่ท่าเชิงสะพานช้างโรงสีเพื่อหาซื้อข้าวของตามห้างต่างๆ แถวริมถนนบำรุงเมืองเป็นประจำ ซึ่งห้างส่วนใหญ่จำหน่ายเครื่องประดับจำพวกทองและอัญมณีต่างๆ เช่น ห้างเอสทิสแมน แอนโก, ห้าง ย.ร.อันคร, ห้างมาเลบ ยูเลียน แอนด์กัปปี, ห้างเอฟ แกรเลิต แอนด์โก เป็นต้น และที่จำหน่ายเสื้อผ้าเครื่องแบบทหาร เช่น ห้างแบคแมน, ห้างแอล.อี.ริกันดี, ห้างวิวิธยุทธการ, และห้างรัตนโกสินทร์รัชชะการบริษัท เป็นต้น

2. ชุมชนแพรงกูธรในปัจจุบัน

2.1 สภาพพื้นที่ทางกายภาพในปัจจุบัน

2.1.1 อาคาร¹⁴

ลักษณะของอาคารยังคงเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมแบบเดิม คือ ตั้งแต่ช่วงรัชสมัยรัชกาลที่ 5 จะเปลี่ยนแปลงบ้างตามสมัยก็คือในส่วนของวัสดุที่ใช้

ภาพที่ 11 : สภาพอาคารภายในชุมชนแพรงกูธร

¹⁴ กองโครงการอนุรักษ์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ตึกแถวถนนแพรงกูธร [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม 2551. เข้าถึงได้จาก http://www.crownproperty.or.th/cpad/tr_2.php และคุณ นารอบรู้, เดินถนนชมสามแพรง [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 22 กรกฎาคม 2551. เข้าถึงได้จาก <http://www.nairobroo.com/76/modules.php?name=News&file=article&sid=830>

2.1.2 ถนน¹⁵

ปัจจุบันถนนสายหลักที่ล้อมรอบพื้นที่ชุมชนแพรงภูธรก็ยังคงเหมือนในอดีต คือ ถนนตะนาว ถนนบำรุงเมือง ถนนอภัยวงศ์ และเป็นถนนสายหลักที่ประชาชนทั่วไปใช้ในการสัญจรด้วย ส่งผลให้พื้นที่บริเวณโดยรอบยังคงเป็นย่านการค้าที่ยังคงคึกคักเหมือนในอดีต

ภาพที่ 12 ถนนสายหลักที่ล้อมรอบชุมชนแพรงภูธร

ถนนบำรุงเมือง (ตรงไปเป็นสี่กั๊กเสาชิงช้า)

ภาพที่ 13 : ถนนสายหลักที่ล้อมรอบชุมชนแพรงภูธร

ส่วนเส้นทางสัญจรภายในพื้นที่มีทั้งทางเดินเท้าตามแนวตึกแถวกว้างประมาณ 2 เมตร และทางถนนคอนกรีตสำหรับรถยนต์กว้างประมาณ 6 เมตร แต่ตามสองฟากถนนส่วนมากมักจะมี

¹⁵ กุศล เอี่ยมอรุณ, บรรณาธิการ, เดินถนนชมย่านเก่า (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สารคดี, 2546), 14-16.

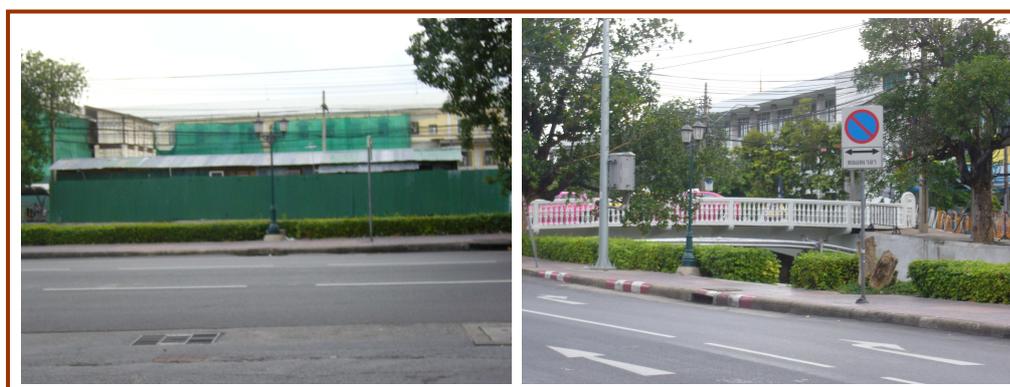
รถยนต์จอดไว้ตลอดแนว ซึ่งส่วนมากจะเป็นรถยนต์ของผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ส่งผลให้การเดินรถภายในพื้นที่เป็นการเดินรถทางเดียว ไม่สามารถสวนทางกันได้

ภาพที่ 14 : เส้นทางสัญจรภายในชุมชนแพรงกูธร

2.1.3 คลอง

ปัจจุบันคลองคูเมืองที่อยู่ติดกับถนนอัษฎางค์ไม่ได้ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมแล้วตั้งแต่ที่มีถนนตัดผ่านหลายสาย

ภาพที่ 15 : คลองคูเมืองซึ่งอยู่ติดกับถนนอัษฎางค์

2.2 สภาพทางสังคมในปัจจุบัน

2.2.1 อาชีพ และวิถีชีวิต¹⁶

ปัจจุบันตึกแถวในชุมชนแพรงภูธร ถูกจัดสร้างให้เป็นบ้านพักอาศัยให้ประชาชนได้เช่าพักอาศัย อาชีพส่วนใหญ่ในชุมชน คือ อาชีพค้าขาย ตัดเสื้อ ทำรองเท้า ทำกระเป๋า และซุบทองคำ รายได้เฉลี่ยของประชากรประมาณ 9,500 บาทต่อคนโดยเฉลี่ย

2.2.2 ความสัมพันธ์และกิจกรรมของคนในชุมชน

ในวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ผู้ค้าขายด้านคลองคูเมืองเดิม ได้เป็นแกนนำในการจัดประชุมร่วมกับผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนทั้งสามแพรง คือ ชุมชนแพรงภูธร ชุมชนแพรงนรา ชุมชนแพรงสรรพศาสตร์ และผู้ที่อยู่อาศัยบริเวณถนนอภัยวงศ์ เพื่อจัดกิจกรรม โดยต้องการให้คนละแวกนั้นได้พบปะและรวมตัวกัน ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นมี 3 กิจกรรม คือ

1. กิจกรรมทำบุญรวมสามแพรงเพื่อรวมจิตใจของชาวสามแพรง
2. กิจกรรมวันงามที่สามแพรงเพื่อฟื้นฟูย่านสามแพรงให้เป็นที่รู้จักของประชาชน
3. เปิดมุมมองในแพรงภูธรโดยรถตลาดด้านหลังสถานีกาชาดที่ 2 ให้เป็นสวน

สาธารณะชุมชน เพื่อใช้เป็นลานกิจกรรมคนเมือง โดยชุมชนแพรงภูธรได้ขออนุญาตจากสภากาชาดไทยเข้ามาใช้พื้นที่บริเวณด้านหลัง จัดทำเป็นลานแพรงภูธรในปัจจุบัน

ต่อมาในปี 2541 ชุมชนแพรงภูธรได้มีการรวมตัวกันเพื่อทำอาคารที่พักอาศัยในชุมชนแพรงภูธร แพรงนรา และอาคารโรงเรียนตะลุมภูการศึกษา ซึ่งเป็นวังเก่าของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ โดยมีหน่วยงานเอกชนและภาครัฐกิจได้ร่วมให้การสนับสนุน ทั้งนี้ชุมชนแพรงภูธรได้จดทะเบียนตั้งชุมชนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2542 โดยมีประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชนรวม 8 คน

2.2.3 องค์กรที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์ภายในชุมชน

ในพื้นที่ชุมชนแพรงภูธรมีองค์กร 2 องค์กร ที่มีบทบาทสำคัญในพื้นที่ชุมชน คือ สถานีกาชาดที่ 2 สุขุมลอนามัย และบางกอกฟอรัม มีรายละเอียดดังนี้

ก. สถานีกาชาดที่ 2 กรุงเทพฯ (สุขุมลอนามัย)¹⁷

สถานีกาชาดที่ 2 แห่งนี้ ตั้งอยู่ภายในชุมชนแพรงภูธร แต่เดิมเรียกว่า “สถานีประชานามัยพิทักษ์ที่ 2” มีที่ตั้งอยู่ที่ถนนตะนาว เขตพระนคร เปิดทำการเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.

¹⁶ กุศล เอี่ยมอรุณ, บรรณาธิการ, เดินถนนชมย่านเก่า, 14-35.

¹⁷ สภากาชาดไทย, สถานีกาชาดที่ ๒ [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 22 กรกฎาคม 2551. เข้าถึงได้

2466 ต่อมาในวันที่ 6 ธันวาคม 2483 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงมีพระราชหัตถเลขาโอนที่ดินตำบลแพรงภูธรอันเป็นที่ตั้งสถานีกาชาดที่ 2 ซึ่งเป็นพระคลังข้างที่ เนื้อที่ 1 ไร่ 1 งาน 89 ตารางวา ให้เป็นกรรมสิทธิ์ของสภากาชาดไทย

ต่อมาในปี พ.ศ.2540 สภากาชาดไทยมีนโยบายจะสร้างตึกใหม่เพื่อรองรับบริการผู้ป่วยที่เพิ่มขึ้น จึงทูลขออาคารตรวจโรคใหม่ที่สร้างในปี 2537 แต่เนื่องจากคนชุมชนแพรงภูธรทำการทักท้วงแสดงเจตจำนงที่ไม่ต้องการให้มีการก่อสร้างอาคารเพิ่มในพื้นที่ชุมชน จึงเสนอให้สภากาชาดอนุญาตให้มีการจัดสร้างพื้นที่เปิดโล่ง ซึ่งก็คือ ลานแพรงภูธรในปัจจุบันแทน

ภาพที่ 16 สถานีกาชาดที่ 2 กรุงเทพฯ สุขุมาลอนามัย¹⁸

ข. บางกอกฟอรัม (Bangkok Forum)¹⁹

“บางกอกฟอรัม” เป็นองค์กรเอกชนที่ตั้งอยู่ในชุมชนแพรงภูธร ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อเดือนเมษายน ปี 2537 โดยมีนายชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ เป็นผู้ประสานงานหลักของบางกอกฟอรัม และมีกลุ่มสมาชิกที่เปรียบเสมือนกับผู้ร่วมกำหนดทิศทางบางกอกฟอรัมร่วมด้วยอีก 16 ท่าน กลุ่มเหล่านี้ประกอบด้วย แพทย์ นักวิชาการ นักธุรกิจ ทนายความ และนักหนังสือพิมพ์

¹⁸ ภาพจาก ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย ย่านการค้า “ตะวันตก” แห่งแรกของกรุงเทพฯ, หน้า 114.

¹⁹ บางกอกฟอรัม, บางกอกฟอรัมกระบวนการสร้างสรรค์ทางปัญญาเพื่อให้พลเมืองผู้มีจิตอาสาได้ร่วมกำหนดทิศทางพัฒนากรุงเทพฯสู่เมืองน่าอยู่ (กรุงเทพฯมหานคร : ม.ป.ป)

สำหรับวัตถุประสงค์ในการก่อตั้ง²⁰ คือ 1) ในการจัดกระบวนการเพื่อให้กลุ่มคนที่มีจิตสาธารณะได้มาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสามารถนำไปสู่การร่วมขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะที่มาจากภาคประชาชน (Public Policy Formulation) 2) เชื่อมประสานทรัพยากรทุนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อร่วมสร้างเสริมสุขภาวะที่ดีแก่ชาวกรุงเทพฯ 3) สนับสนุนให้เกิดการจัดการความรู้เชิงกระบวนการขับเคลื่อนภาคประชาสังคมเพื่อร่วมสร้างวิถีชีวิตเมืองน่าอยู่ให้เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ อย่างยั่งยืน 4) สนับสนุนให้เกิดพื้นที่สาธารณะให้แก่คนที่มีจิตอาสาทุกกลุ่ม ทุกวัย ที่พร้อมจะขับเคลื่อนสังคมกรุงเทพฯให้น่าอยู่

บางกอกฟอรัม จึงเป็นองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมโดยมีจุดหมายเพื่อผลักดันให้คนกรุงเทพฯ ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาวิถีชีวิตและเมืองที่น่าอาศัยอยู่ โดยผ่านกระบวนการระดมความคิดเห็นร่วมกัน กระบวนการร่วมปฏิบัติการที่ใช้เครื่องมืออันหลากหลาย เพื่อสร้างกระแสการมีส่วนร่วม

ดังนั้น “บางกอกฟอรัม” จึงถือเป็นองค์กรเอกชนที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อชุมชนแพรงกูธรในการช่วยกระตุ้นให้ชุมชนเกิดการรวมตัวกัน โดยใช้การทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ภายในชุมชนแพรงกูธร เช่น บางกอกฟอรัมได้ร่วมกับชุมชนจัดงานวันเด็ก หรือกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมอื่นๆ และในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนแพรงกูธรจะมีการนำพื้นที่ลานแพรงกูธรมมาใช้จัดกิจกรรม

²⁰ บางกอกฟอรัม, เป้าหมาย [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 22 กรกฎาคม 2551.เข้าถึงได้จาก

ภาพที่ 17 กิจกรรมที่เกิดขึ้นบนลานแพรงงูธร²¹

3. พื้นที่เปิดโล่ง

3.1 พื้นที่เปิดโล่งบริเวณชุมชนแพรงงูธก่อนมีลานแพรงงูธ

หากย้อนเวลากลับไปช่วงประมาณ 10 ปี ที่ผ่านมาชุมชนแพรงงูธได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะซึ่งเป็นพื้นที่เปิดโล่งที่อยู่ละแวกชุมชนแพรงงูธ ได้แก่ สวนรมณีนาถ ตั้งอยู่บริเวณวัดสุทัศน์เทพวราราม สวนวังสราญรมย์ ตั้งอยู่บริเวณวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และสนามหลวง โดยที่คนส่วนใหญ่ที่ใช้ประโยชน์พื้นที่สาธารณะดังกล่าว จะใช้เพื่อการนัดพบกันพักผ่อนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในการเดินทางไปใช้พื้นที่เหล่านั้นคนในชุมชนฯ จำเป็นต้องวางแผนและใช้เวลาในการเดินทาง เช่น ไปถึงพื้นที่ด้วยการเดิน นั่งรถประจำทาง ขั้บรถยนต์ส่วนบุคคลไป เป็นต้น

²¹ บางกอกฟอรัม, งานวันเด็ก [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 20 กรกฎาคม 2551. เข้าถึงได้จาก http://www.Bangkok_forum.net/youth_dekday_2551.htm.

3.2 พื้นที่เปิดโล่ง: ลานแพรงกูธร

ลานแพรงกูธร เป็นพื้นที่เปิดโล่งภายในชุมชนแพรงกูธร ซึ่งจัดสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2541 บนที่ดินส่วนหนึ่งของสภาอากาศไทย ตั้งอยู่ทางด้านหลังของสถานีอากาศที่ 2 สุขุมานามัย โดยก่อนหน้านี้ทางสภาอากาศมีนโยบายที่จะก่อสร้างอาคารสำหรับรองรับผู้ที่จะมาใช้บริการสถานีอนามัยเพิ่ม แต่เกิดการคัดค้านและทักท้วงโดยประชากรในชุมชนแพรงกูธร ที่ไม่ต้องการให้พื้นที่ในชุมชนมีการก่อสร้างอาคารเพิ่ม จึงเสนอให้สภาอากาศอนุญาตให้มีการจัดสร้างพื้นที่เปิดโล่งภายในชุมชนแทน

ลักษณะทั่วไปของลานแพรงกูธรประกอบด้วยพื้นที่ที่เป็นสนามหญ้าประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่ลานแพรงกูธรทั้งหมด ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 50 ของพื้นที่ลานฯ ทั้งหมดเป็นพื้นที่ลาดแข็งเป็นอิฐตัวหนอน ในพื้นที่มีไม้ยืนต้นประมาณ 15 ต้น มีเวทีขนาดย่อมตั้งอยู่ติดกับด้านสถานีอากาศที่ 2 ปัจจุบันลานแพรงกูธรอยู่ในความดูแลของกรุงเทพมหานครและชาวชุมชนแพรงกูธร

ภาพที่ 18 สภาพลานแพรงกูธรภายในชุมชนแพรงกูธร

4. สรุป

4.1 ข้อสรุปทางประวัติศาสตร์

เมื่อพิจารณาจากประวัติความเป็นมาของพื้นที่แพรงภูธรจะพบว่า พื้นที่ดังกล่าวมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานสืบเนื่องมาจากการก่อตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานีเรื่อยมาจนถึงยุครัตนโกสินทร์ ผู้คนในชุมชนแพรงภูธรจึงมีความสัมพันธ์ และความผูกพันกันมาตั้งแต่ในอดีต

จากลักษณะทางประวัติศาสตร์ในเชิงความสัมพันธ์ อาจมีส่วนทำให้ชุมชนแพรงภูธรมีความเข้มแข็งทางด้านสังคม ดังจะเห็นได้ชัดจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน และการรวมตัวเพื่อเรียกร้องสิ่งต่างๆ จากภาครัฐ เช่น การเรียกร้องพื้นที่โล่ง เป็นต้น

4.2 ข้อสรุปองค์ประกอบทางสังคมที่สำคัญของชุมชนแพรงภูธรและบทบาทของลานแพรงภูธร

สำหรับสภาพพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนแพรงภูธรในปัจจุบัน แม้จะไม่ใช่ที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัวของประชาชนคนใดคนหนึ่งแต่เป็นที่ดินที่มีสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของดูแลส่วนหนึ่ง และสภาอากาศไทยเป็นเจ้าของดูแลอีกส่วนหนึ่ง ผู้คนส่วนมากในชุมชนได้ใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นที่อยู่อาศัย และการประกอบอาชีพไปในขณะเดียวกัน จะเห็นได้ว่าแม้ผู้คนในชุมชนจะไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดินที่ตนอยู่อย่างแท้จริง แต่ผู้คนที่ยังผูกพันหวงแหนพื้นที่ดังกล่าว

และเมื่อมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ก็ร่วมกันสร้างร่วมกันเสนอให้มี หากสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน ก็จะร่วมกันแสดงข้อคัดค้านเนื่องจากคนในชุมชนแพรงภูธรได้อาศัยอยู่ในชุมชนในลักษณะที่เป็นที่ประกอบอาชีพไปพร้อมกับการอยู่อาศัยประกอบกับพื้นที่ในชุมชนดังกล่าวมีลักษณะเป็นตึกแถวจึงมีความเป็นอยู่อย่างแออัด ไม่มีสวนสาธารณะในชุมชนมาก่อน คนในชุมชนจึงมีความต้องการพื้นที่โล่งกว้างสำหรับพักผ่อนหย่อนใจ ทำกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ และเป็นพื้นที่ที่ได้พบปะกันระหว่างคนภายในชุมชน

ดังนั้น เมื่อทางสภาอากาศมีนโยบายที่นำที่ดินก่อสร้างอาคารสำหรับรองรับผู้ที่จะมาใช้บริการสถานีอนามัยเพิ่มเติม แต่ประชาชนในชุมชนก็เห็นว่าเป็นการไม่เหมาะสมจึงได้คัดค้านการก่อสร้าง แต่ในทางกลับกันเมื่อคนในชุมชนเห็นว่าควรมีพื้นที่สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ ให้ผู้คนในชุมชนได้พบปะพูดคุยกัน ได้ทำกิจกรรมต่างๆ ตามเทศกาลร่วมกัน ประชาชนก็ได้เรียกร้องให้นำพื้นที่ที่จะใช้ก่อสร้างอาคารมาใช้เป็นพื้นที่เปิดโล่งสำหรับคนในชุมชน และต่อมาเมื่อข้อเรียกร้องสำเร็จ จึงเกิดเป็น “ลานแพรงภูธร” ขึ้น ปัจจุบันลานแพรงภูธรอยู่ในความดูแลของกรุงเทพมหานครและชาวชุมชนแพรงภูธร

ในส่วนกิจกรรมที่เกิดขึ้นในลานแพรงภูธรนั้น นอกจากประชาชนจะใช้สอยตามวัตถุประสงค์แล้ว ยังมีองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์ เช่น “บางกอกฟอรัม” เข้ามาช่วยส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์แก่ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนแพรงภูธร โดยใช้พื้นที่ลานแพรงภูธรเป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่างๆ

ดังนี้ จึงเห็นได้ว่า “ลานแพรงภูธร” นั้น มีบทบาทที่สำคัญกับชุมชนแพรงภูธร ทั้งในด้านการกายภาพคือเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมของคนในชุมชน นอกจากนี้แล้วการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งลานเปิดโล่งแห่งนี้ ยังมีส่วนทำให้คนในชุมชนเกิดการรวมตัวขึ้นเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ดังนั้นจึงอาจมองได้ว่าลานแพรงภูธรนี้มีส่วนทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคมของชุมชนในเวลาต่อมา

บทที่ 5

การวิเคราะห์และการอภิปรายผล

ในบทนี้เป็นการวิเคราะห์ โดยจะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วนที่สำคัญ คือ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลจากการสังเกตการณ์ โดยจะวิเคราะห์ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านข้อมูลประชากร ด้านกายภาพและการใช้พื้นที่ (ลานแพรงกูธร) และด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนแพรงกูธร จากนั้นจะเป็นการอภิปรายผลทั้ง 3 ด้านนี้ โดยเป็นการอภิปรายผลแบบเปรียบเทียบสองช่วงเวลา คือ ก่อนมีลานแพรงกูธรกับหลังจากที่มีลานฯ ดังรายละเอียดที่จะกล่าวต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูล

1.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

1.1.1 ข้อมูลประชากร

ชุมชนแพรงกูธรเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่บนที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามโดยวิเคราะห์เป็นอัตราส่วนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์แล้วดังนี้ ชุมชนแพรงกูธรใช้พื้นที่เพื่อการพักอาศัยมีจำนวนร้อยละ 46 รองลงมาคืออยู่อาศัยร่วมกับประกอบกิจการค้าขาย ร้อยละ 33 และใช้ประกอบกิจการค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 21 โดยกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 68.75 มีอายุอยู่ในช่วง 31-50 ปี

กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงจำนวนร้อยละ 59.37 ส่วนเพศชายคิดเป็นร้อยละ 40.63 โดยมากสมรสแล้ว ร้อยละ 56 ทั้งนี้ผู้ที่สมรสแล้วไม่มีบุตรคิดเป็นร้อยละ 31 รองลงมาคือมีบุตร 2 คน จำนวนสมาชิกในบ้านที่อยู่ร่วมกันโดยเฉลี่ยอยู่ในช่วง 2-4 คน คิดเป็นร้อยละ 53 ซึ่งหลายครอบครัวไม่มีเด็กเล็กอยู่ในบ้าน โดยคิดเป็นร้อยละ 93.75

ตารางที่ 3 การใช้ประโยชน์อาคารภายในชุมชนแพรงกูธร

การใช้ประโยชน์อาคาร	ร้อยละ
1. พักอาศัยอย่างเดียว	46
2. พักอาศัยร่วมกับประกอบกิจการ ค้าขาย	33 21
3. ประกอบกิจการค้าขายอย่างเดียว	
รวม	100

ตารางที่ 4 ลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะประชากร	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง
1. สถานะความเป็นเจ้าของ เช่าทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ลูกจ้าง	87.50 12.50
รวม	100
2. เพศ หญิง ชาย	59.37 40.63
รวม	100
3. อายุ ช่วง 20-30 ปี ช่วง 31-50 ปี ช่วง 51-70 ปี	18.75 68.75 12.50
รวม	100
4. สถานภาพสมรส สมรสแล้ว โสด แยกกันอยู่ อื่นๆ	56 34 3 7
รวม	100

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะประชากร	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง
5. จำนวนเด็กเล็กในบ้าน	
1 คน	5.25
ไม่มี	93.75
ไม่เปิดเผย	1.00
รวม	100
6. ขนาดครัวเรือน	
อยู่คนเดียว	3.13
2-4 คน	63.13
5-7 คน	33.74
รวม	100

1.1.2 ข้อมูลด้านกายภาพและการใช้พื้นที่ (ลานแพรงภูธร)

คนในชุมชนแพรงภูธรอาศัยอยู่ในชุมชนก่อนที่จะมีลานแพรงภูธรคิดเป็นร้อยละ 84.38 ส่วนที่เหลือเป็นลูกจ้างตามร้านอาหารและร้านซุบทองในชุมชนที่เพิ่งเข้ามาทำงานและอาศัยอยู่ในช่วงแรกเริ่มที่จะสร้างลานฯ ได้มีการรวมตัวกันต่อต้านการสร้างอาคารเพิ่มของสถานีกาชาดที่ 2 สุขุมมาลอนามัย พร้อมกับเรียกร้องให้สร้างลานฯ สำหรับชุมชนแทน จากเหตุการณ์นี้คนในชุมชนแพรงภูธรที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียกร้องครั้งนี้มีจำนวนร้อยละ 12.50 ส่วนที่เหลือรับรู้แต่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม

หลังจากมีลานแพรงภูธร ร้อยละ 87.50 มีความเห็นว่า ลานฯ นี้สามารถใช้ประโยชน์ได้จริง โดยแสดงความคิดเห็นว่าสามารถใช้ประโยชน์ได้ดังนี้ ใช้เป็นทางเดินตัดผ่านไปอีกฝั่งหนึ่งของชุมชน และใช้นั่งเล่น พักผ่อน ออกกำลังกาย ซึ่งในการประกอบกิจกรรมบนลานนั้น มีทั้งใช้ลานคนเดียว และประกอบกิจกรรมร่วมกับคนในครอบครัว และใช้ลานประกอบกิจกรรมร่วมกับเพื่อนบ้านในชุมชน และร้อยละ 12.50 คิดใช้ประโยชน์ไม่ได้เนื่องจากสภาพพื้นที่ สภาพอากาศ ไม่สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์

ช่วงเวลาส่วนใหญ่ที่ใช้ในการประกอบกิจกรรมบนลานฯ คือ ช่วงเช้า 6.00 ถึง 8.00 น. และช่วงเย็น 16.00 ถึง 18.00 น. ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 53.13 นอกจากนี้สิ่งที่คนในชุมชนแพรงภูธรต้องการให้มีบนลานฯ คือ สวนหย่อมและต้นไม้ ความสะอาด แต่ทั้งนี้ร้อยละ 37.50 มีความเห็นว่าลานแพรงภูธรนั้นคืออยู่แล้ว

ตารางที่ 5 สภาพทางกายภาพและการใช้พื้นที่ลานแพรงกูธร

สภาพกายภาพและการใช้พื้นที่ลานแพรงกูธร	ร้อยละ
1. การอยู่อาศัยในชุมชนแพรงกูธรก่อนและ หลังจากมีลานแพรงกูธร	
อยู่มาก่อนมีลานฯ	84.38
อยู่หลังจากมีลานฯ แล้ว	15.62
รวม	100
2. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนแพรงกูธร ในการเรียกร้องให้สร้างลานเปิดโล่ง	
มีส่วนร่วม	12.50
ไม่มีส่วนร่วม	87.50
รวม	100
3. ความคิดเห็นเรื่องการใช้ประโยชน์ลาน แพรงกูธรของชุมชน	
ใช้ได้จริง	87.50
ใช้ไม่ได้จริง	12.50
รวม	100
4. การประกอบกิจกรรมส่วนใหญ่บนลาน แพรงกูธรของประชากรในชุมชน	
เดินตัดผ่าน	37.50
เดินเล่น	28.13
นั่งเล่น	18.00
พาเด็กไปเล่น/เดินเล่น	6.12
ทานอาหาร	3.13
ออกกำลังกาย	6.00
ตั้งโต๊ะขายอาหาร	1.12
รวม	100

ตารางที่ 5 (ต่อ)

สภาพกายภาพและการใช้พื้นที่ลานแพรงภูธร	ร้อยละ
5. บุคคลส่วนใหญ่ที่ประกอบกิจกรรมร่วม	
คนในครอบครัว	37.50
เพื่อนบ้านที่อยู่ละแวกบ้าน	6.25
เพื่อนบ้านที่อยู่ในชุมชนแพรงภูธร	9.38
เพื่อนบ้านที่อยู่นอกชุมชนแพรงภูธร	6.24
ประกอบกิจกรรมคนเดียว	40.63
รวม	100
6. ช่วงเวลาส่วนใหญ่ที่ประกอบกิจกรรม	
ช่วงเช้า (6-8 น.)	53.13
ช่วงสาย (9-11 น.)	15.63
ช่วงเที่ยงถึงบ่าย (12-15 น.)	6.25
ช่วงเย็น (16-18 น.)	53.13
ช่วงค่ำ (19-21 น.)	3.13
หมายเหตุ : ผลรวมทั้งหมดไม่เท่ากับร้อยละ 100 เนื่องจากประชากรบางรายตอบ 2 ช่วงเวลาขึ้นไป	

1.1.3 ข้อมูลด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนแพรงภูธร

ในหัวข้อนี้จะวิเคราะห์ผลข้อมูลด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนแพรงภูธร โดยแบ่งเป็น 3 หัวข้อคือ ด้านการปฏิสัมพันธ์ ด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และกิจกรรมที่คนในชุมชนแพรงภูธรทำร่วมกันบนลานแพรงภูธร ดังนี้

ด้านการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน

ก่อนที่จะมีลานแพรงภูธร คนในชุมชนรู้จักเพื่อนบ้านเฉลี่ย 1-3 คน คิดเป็นร้อยละ 21 รองลงมาคือเฉลี่ย 4 – 6 คน คิดเป็นร้อยละ 34.38 รู้จักเพื่อนบ้านเฉลี่ย 7 – 9 คน คิดเป็นร้อยละ 28.13 และมีจำนวนร้อยละ 16.49 ที่รู้จักเพื่อนบ้านทั้งชุมชน ทั้งนี้ไม่มีใครที่ไม่รู้จักเพื่อนบ้านเลย

ตารางที่ 6 การปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

การปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน	ร้อยละ
1. จำนวนเพื่อนบ้านที่รู้จักก่อนมีลานแพรงกูธร	
1-3 คน	21
4-6 คน	34.38
7-9 คน	28.13
ทั้งหมด	16.49
รวม	100
2. จำนวนเพื่อนบ้านที่รู้จักหลังจากมีลานแพรงกูธรแล้ว	
รู้จักเท่าเดิม	43.75
เพิ่มขึ้น 1-3 คน	31.25
เพิ่มขึ้น 4-6 คน	15.63
เพิ่มขึ้น 7-9 คน	9.37
รวม	100
3. การปรับทุกข์หรือปรึกษากับเพื่อนบ้าน	
เคย	56.25
ไม่เคย	43.75
รวม	100
4. ความถี่ในการปรับทุกข์หรือปรึกษากับเพื่อนบ้าน	
บ่อย	41.88
ไม่บ่อย	58.12
รวม	100

ต่อมาหลังจากมีลานฯ แล้ว ร้อยละ 43.75 รู้จักเพื่อนบ้านเท่าเดิม แต่มีจำนวนถึงร้อยละ 31.25 ที่รู้จักเพื่อนบ้านเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 1-3 คน และรู้จักเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 4-6 คน คิดเป็นร้อยละ 15.63 และหลังจากที่มีลานฯ แล้วนั้น คนในชุมชนรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ดังนี้ ร้อยละ 96.68 รู้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงเรื่องการมีลานและการปรับปรุงสภาพอาคาร

ที่พักอาศัย รองลงมาคือ ร้อยละ 3.32 ที่คิดว่าความสะอาดภายในชุมชนลดลง ทั้งนี้หลังจากมีลานฯ ไม่ได้ทำให้คนในชุมชนรู้สึกว่าการปลอดภัยภายในชุมชนลดลงเลย

ในด้านการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านนั้น ร้อยละ 46.88 มีการทักทายเพื่อนบ้านซึ่งหมายรวมถึง การพูดคุยแบบทักทาย และการยิ้มให้กัน เฉลี่ย 1-2 ครั้งต่อวัน รองลงมาคือ เฉลี่ย 3-4 ครั้งต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 37.5 และตั้งแต่ 5 ครั้งต่อวันขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 15.62 นอกจากนี้คนในชุมชนร้อยละ 56.25 เคยปรับทุกข์หรือปรึกษากับเพื่อนบ้าน ซึ่งร้อยละ 41.88 ปรับทุกข์หรือปรึกษากับเพื่อนบ้านบ่อย อีกส่วนร้อยละ 58.12 ปรึกษาไม่บ่อยนัก

ด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน มีการให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้าน โดยรับฟังและให้คำปรึกษา ร้อยละ 65.75 รองลงมาร้อยละ 28.25 มีการให้ยืมของใช้ และร้อยละ 3.13 ฝากเด็ก (ลูก, หลาน) นอกนั้นเป็นการช่วยเหลือโดยดูแลบ้านให้เวลาไม่อยู่ และแบ่งปันขนมกับอาหาร ทั้งสองแบบนี้คิดเป็นร้อยละ 3 เท่ากัน และในด้านการรับความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านนั้น มีผู้ได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน โดยเพื่อนบ้านได้รับฟังและให้คำปรึกษาร้อยละ 71.88 รองลงมาร้อยละ 18.74 ให้ยืมของใช้ และร้อยละ 9.38 ดูแลบ้านให้เวลาไม่อยู่ ท้ายสุดเป็นด้านของความรู้สึกของคนภายในชุมชน ซึ่งพบว่าคนในชุมชนทั้งหมดรู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ในชุมชน และร้อยละ 93.75 รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

ตารางที่ 7 ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน	ร้อยละ
1.การให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้าน	
ยืมของใช้	28.25
ดูแลบ้านเวลาไม่อยู่บ้าน	3.00
ฝากเด็ก (ลูก, หลาน)	3.13
รับฟังหรือให้คำปรึกษา	65.75
แบ่งปันขนมหรืออาหาร	3.00
รวม	100
2.การได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน	
ยืมของใช้	18.74
ดูแลบ้านเวลาไม่อยู่บ้าน	9.38
รับฟังหรือให้คำปรึกษา	71.88

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน	ร้อยละ
3.ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแพรงงูธร	
รู้สึก	93.75
ไม่รู้สึก	3.13
เฉยๆ	3.12
รวม	100
4.ความรู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ในชุมชนแพรงงูธร	
รู้สึก	100
ไม่รู้สึก	0
รวม	100
5.ความรู้สึกว่าชุมชนแพรงงูธรเป็นบ้านของตน	
รู้สึก	87.50
ไม่รู้สึก	12.50
รวม	100
หมายเหตุ : ผลรวมทั้งหมดไม่เท่ากับร้อยละ100 เนื่องจากประชากรบางรายตอบ 2 คำตอบ	

กิจกรรมที่คนในชุมชนแพรงงูธรทำร่วมกันบนลานแพรงงูธร

ในด้านของกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนลานแพรงงูธร ซึ่งเป็นกิจกรรมที่คนภายในชุมชนแพรงงูธรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมบนลานฯแห่งนี้ โดยพบว่าร้อยละ 59.12 คือ การร่วมกันจัดงานวันเด็ก รองลงมาร้อยละ 21.88 คืองานทำบุญวันปีใหม่ การออกกำลังกายร่วมกันบนลานฯ คิดเป็น ร้อยละ 11 และร้อยละ 8 เป็นการประชุมหารือเกี่ยวกับเรื่องในชุมชน

ตารางที่ 8 กิจกรรมที่คนในชุมชนแพรงงูธรทำร่วมกันบนลานแพรงงูธรและประเด็นอื่นๆ

กิจกรรม	ร้อยละ
1. กิจกรรมที่คนในชุมชนแพรงงูธรทำร่วมกันบนลานแพรงงูธร	
งานวันเด็ก	59.12
งานทำบุญวันปีใหม่	21.88
การออกกำลังกายร่วมกัน	11
การประชุมหารือเกี่ยวกับเรื่องในชุมชน	8
รวม	100
2. การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมภายในชุมชนแพรงงูธร	
มี	100
ไม่มี	0
รวม	100
3. การขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนแพรงงูธร	
มี	100
ไม่มี	0
รวม	100
4. เรื่องที่ขัดแย้งกันภายในชุมชนแพรงงูธร	
การใช้ลานแพรงงูธร	65.63
ที่จอดรถ	34.37
รวม	100
5. สิ่งที่เปลี่ยนแปลงในชุมชนแพรงงูธร	
ลานแพรงงูธร	58.76
ที่พักอาศัย	3.12
คนในชุมชน	3.12
ความสะอาด เช่น การจัดการเรื่องขยะ	35.00
รวม	100

นอกจากนี้ยังพบว่า คนในชุมชนแพรงภูธรมีความเห็นว่ายังมีปัญหาในการจัดการพื้นที่ลานแพรงภูธรบางประการ กล่าวคือ มีประชาชนผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความคิดเห็นว่าการจัดการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ลานแพรงภูธรแก่บุคคลภายนอกยังไม่เหมาะสม กล่าวคือ (1) ในร้อยละ 65.63 ไม่พอใจในการให้อุญาตบุคคลภายนอกชุมชนใช้ประโยชน์ในเชิงธุรกิจ เช่น การอนุญาตให้ภาคเอกชนเข้ามาถ่ายละคร หรือถ่ายโฆษณา เป็นต้น ทำให้ประชาชนภายในชุมชนไม่สามารถใช้พื้นที่ลานดังกล่าวได้ และยังส่งผลกระทบต่อความสะดวกในการเข้าออกพื้นที่ดังกล่าว เพราะต้องมีการกันที่จอดรถ และกันถนนสำหรับผู้ขอใช้ เป็นต้น และในร้อยละ 35 มีผู้ให้ความเห็นไม่พอใจในการจัดการรักษาความสะอาดของร้านค้าขายอาหารในบริเวณรอบลานแพรงภูธร เพราะเห็นว่าร้านค้ามักผลักภาระความรับผิดชอบในการรักษาความสะอาด ให้เจ้าหน้าที่รักษาความสะอาดของกรุงเทพมหานครเป็นผู้ดูแลเพียงผู้เดียว ทำให้การรักษาความสะอาดไม่สามารถทำได้ อย่างเพียงพอ ทั้งที่ผู้ประกอบการควรเข้ามาเกี่ยวข้องในการจัดการดูแลด้วย เพราะมีส่วนได้รับประโยชน์จากการค้าโดยตรง ทั้งนี้ผู้แสดงความคิดเห็นในกลุ่มนี้ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ควรให้ร้านค้าอาหารเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดด้วย

1.2 การวิเคราะห์จากการสังเกตการณ์

1. ข้อมูลด้านประชากร : จากการสังเกตการณ์ผู้ที่มาใช้ลานฯ เป็นเวลา 5 วัน พบว่า คนที่ใช้ประโยชน์ลานส่วนใหญ่มีทั้งคนในชุมชนแพรงภูธรและคนนอกชุมชน มีทั้งที่อยู่ในวัยเด็กและผู้ใหญ่

2. ข้อมูลด้านกายภาพและการใช้พื้นที่(ลานแพรงภูธร): หากวันใดที่มีคนภายนอกเข้ามาใช้ลานฯ เช่น ในวันเสาร์และอาทิตย์ มีบริษัทถ่ายทำโฆษณามาใช้พื้นที่ คนในชุมชนแพรงภูธรไม่สามารถใช้ประโยชน์ในลานได้ และมีขยะอยู่บนลานฯ ส่วนวันที่ไม่มีการถ่ายทำหรือดำเนินงาน กิจกรรมใดๆ บนลานฯ ก็จะมีผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่ โดยส่วนมากใช้เป็นทางเดินตัดผ่านไปมาของสองฝั่งลาน มีเด็กวิ่งเล่น และมีโต๊ะตั้งขายอาหาร สภาพลานฯ มีถุงพลาสติกปลิวอยู่บนลานในหลายจุด

2. การอภิปรายผล

ชุมชนแพรงภูธรเป็นชุมชนที่อยู่มานาน โดยที่ดินที่ตั้งชุมชนนั้นเป็นที่ดินในกรรมสิทธิ์ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งส่วนมากใช้เป็นที่พักอาศัยและมีการประกอบการค้าขายในที่พักอาศัยด้วย ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน คือ ช่วงอายุ 31 – 50 ปี และส่วนมากสมรสแล้ว ครอบครัวส่วนใหญ่มีสมาชิกประมาณ 2 – 4 คน

ต่อมาเมื่อเกิดลานแพรงภูธรในชุมชนแพรงภูธรแล้วนั้น พบว่าชุมชนแพรงภูธรสามารถใช้ประโยชน์ลานเปิดโล่งนี้ได้จริง โดยใช้เป็นทางเดินตัดผ่านไปอีกฝั่งหนึ่งของชุมชนและใช้นั่งเล่น พักผ่อน ออกกำลังกาย ซึ่งในการประกอบกิจกรรมบนลานนั้น มีทั้งใช้ลานคนเดียว และประกอบกิจกรรมร่วมกับคนในครอบครัว และใช้ลานประกอบกิจกรรมร่วมกับเพื่อนบ้านในชุมชน ดังนั้นลานเปิดโล่งนี้จึงเป็นสถานที่ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีพื้นที่ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ

ซึ่งหลังจากเกิดลานแพรงภูธรแล้วยังพบว่าประชากรในชุมชนแพรงภูธรได้รู้จักเพื่อนบ้านมากขึ้นและมีการปฏิสัมพันธ์โดยการทักทาย พูดคุยกันมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าประชากรในชุมชนแพรงภูธรนี้มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี โดยคุณได้จากการให้ความช่วยเหลือในเรื่องของการปรับทุกข์ ให้คำปรึกษาซึ่งกันและกัน และชาวชุมชนแพรงภูธรทั้งหมดรู้สึกว่าเป็นพื้นที่ชุมชนที่มีความปลอดภัย รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ที่สำคัญรู้สึกว่าชุมชนแห่งนี้เป็นบ้านของตน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสามารถประมวลได้ว่าลานแพรงภูธรแห่งนี้มีบทบาทสำคัญทั้งทางด้านกายภาพและทางสังคม ทั้งนี้มีองค์ประกอบอื่นที่อาจมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีได้แก่ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน และความเป็นเจ้าของบ้าน แม้ว่าที่ดินสิ่งปลูกสร้างในส่วนที่พักอาศัยของชาวชุมชนแพรงภูธรมีสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ก็ตาม หากแต่ว่าสถานการณ์เช่าอยู่อาศัยนั้นมีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานหลายรุ่น ส่งผลให้ชาวชุมชนแพรงภูธรมีความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่

อย่างไรก็ดียังพบว่ามืองค์กรทางสังคมภายในชุมชน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่ามีส่วนทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนแห่งนี้ดีได้ ดังนั้นจึงถือว่าเป็นบทบาทร่วมกันระหว่างปัจจัยทางกายภาพคือ ลานแพรงภูธร และปัจจัยทางสังคมคือองค์กรทางสังคม งานวิจัยนี้ไม่สามารถบอกได้ว่าแต่ละปัจจัยมีอิทธิพลมากน้อยกว่ากันแค่ไหน

3. การตอบสนองมาตรฐานและบทสรุป

“ลานแพรงภูธร” เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของชุมชนแพรงภูธร พื้นที่เปิดโล่งแห่งนี้เป็นที่ที่คนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้จริง โดยเป็นพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชน ซึ่งจากการทำแบบสอบถามพบว่า ร้อยละ 87.50 แสดงความคิดเห็นว่าลานฯ ดังกล่าวนี้อาจใช้ประโยชน์ได้จริงกล่าวคือ ใช้เป็นทางเดินตัดผ่านไปอีกฝั่งหนึ่งของชุมชนและใช้นั่งเล่น พักผ่อน ออกกำลังกาย ซึ่งในการประกอบกิจกรรมเหล่านี้บนลานมีทั้งการใช้ลานคนเดียว และประกอบกิจกรรมร่วมกับคนในครอบครัว และใช้ลานประกอบกิจกรรมร่วมกับเพื่อนบ้านในชุมชน

ดังนั้น ในการใช้ประโยชน์ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ข้างต้นของชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนมีการปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น โดยดูได้จากข้อมูลที่ได้มาพบว่ามากกว่าครึ่งที่รู้จักเพื่อนบ้านเพิ่มขึ้น และส่วนมากมีการทักทายเพื่อนบ้าน ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยทักทาย การยิ้มให้กัน เฉลี่ย 1 – 2 ครั้งต่อวัน นอกจากนี้ยังพบว่าคนในชุมชนส่วนมากนั้นเคยปรับทุกข์หรือปรึกษาเรื่องส่วนตัวกับเพื่อนบ้าน ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นได้ว่าการมีลานฯ ช่วยสร้างโอกาสให้คนในชุมชนแพร่กระจายได้มีการปฏิสัมพันธ์ที่มากขึ้นได้

การปฏิสัมพันธ์ที่ดี จึงส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี เนื่องจากพบว่าคนในชุมชนแพร่กระจายมีการให้ความช่วยเหลือและรับความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน โดยส่วนมากเป็นการรับฟังและให้คำปรึกษา รองลงมา มีการให้ยืมของใช้ ฝากเด็ก(ลูก,หลาน) นอกนั้นเป็นการช่วยเหลือโดยดูแลบ้านให้เวลาไม่อยู่และแบ่งปันขนมกับ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวชี้วัดได้ว่าคนในชุมชนมีความไว้วางใจต่อเพื่อนบ้านซึ่งมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นไปในทิศทางที่ดี ที่สำคัญที่สุดพบว่าคนในชุมชนทั้งหมดรู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ในชุมชน และเกือบทุกคนในชุมชนแพร่กระจายรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

จึงสามารถสรุปได้ว่าเมื่อมีพื้นที่เปิดโล่งแล้ว คนในชุมชนจะใช้พื้นที่เปิดโล่งดังกล่าวเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ และพื้นที่เปิดโล่งในชุมชนมีส่วนช่วยให้คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมากขึ้นอันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีได้

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิเคราะห์ สามารถสรุปได้ว่าเมื่อมีพื้นที่เปิดโล่งแล้ว คนในชุมชนจะใช้พื้นที่เปิดโล่งดังกล่าวเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ และพื้นที่เปิดโล่งในชุมชนมีส่วนช่วยให้คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมากขึ้นอันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีได้

ดังนั้น ในบทนี้จึงเป็นบทสรุปงานวิจัย และข้อเสนอแนะต่างๆ จากการวิเคราะห์ข้อมูลตลอดจนมุมมองที่ผู้วิจัยได้รับจากการทำวิจัยครั้งนี้ ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. ข้อสรุป

จากการศึกษาและวิจัยทางเอกสาร ในทางทฤษฎีในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ชุมชนเมือง และพื้นที่เปิดโล่ง ประกอบกับการวิจัยภาคสนาม ในครั้งนี้สามารถตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัยและตามผลที่คาดว่าจะได้รับ ได้ดังนี้

สภาพทางกายภาพพื้นที่ของชุมชนแพรงภูธร

จากการศึกษานี้ทำให้ทราบถึงสภาพในเชิงกายภาพของพื้นที่บริเวณชุมชนแพรงภูธร อันได้แก่ สภาพภูมิประเทศของพื้นที่แพรงภูธร ทั้งในอดีตและปัจจุบัน และสภาพในเชิงอัตตะวิสัย ไม่ว่าจะเป็นประวัติความเป็นมา ภูมิหลัง วิถีชีวิตของคนในชุมชนดังกล่าวทั้งในอดีตและปัจจุบัน กล่าวคือ

ในการศึกษาทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า “ชุมชน” จะเป็นชุมชนได้ หรือมีความเป็นชุมชนได้ จะต้องประกอบด้วยผู้คนที่อาจจะแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นฐานะ อาชีพ หรือสภาพครอบครัว มาพบกัน มารวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือมีอุดมคติความเชื่อร่วมกัน อันนำมาซึ่งมิตรภาพ ความเอื้ออาทร ความสามัคคี และกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนนั้นๆ

ชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างสังคมที่เข้มแข็ง และประเทศชาติที่มีความมั่นคง เพราะในสังคมใด หรือในประเทศใด มีชุมชนที่เข้มแข็ง สมานสามัคคี และมีการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์แล้วสังคมนั้นหรือประเทศนั้นก็จะมีคุณภาพสุกควบคู่ไปพร้อมๆ กับความเจริญรุ่งเรือง

ดังนั้น จึงปฏิเสธไม่ได้ที่จะต้องมีการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในประเทศไทย ในการสร้างชุมชนจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลายๆ ประการ เมื่อพิจารณาในทางทฤษฎี

พบว่ามนุษย์จะมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกันชุมชนก็จะมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ในการจะสร้างชุมชนให้เกิดขึ้น และชุมชนนั้นมีความเข้มแข็งจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง คือ พื้นที่สำหรับใช้ในการรวมตัว หรือพบปะกันของคนภายในชุมชนนั้นๆ และมีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับให้ประชาชนภายในชุมชนได้ร่วมกันทำ

ประโยชน์ของพื้นที่เปิดโล่งต่อชุมชนแพรงกูธร

จากการศึกษานี้ ทำให้ทราบถึงการใช้ประโยชน์พื้นที่เปิดโล่งของชุมชนแพรงกูธร ในลักษณะต่างๆ ทั้งที่เป็นประโยชน์ และที่เป็นข้อดีของชุมชนแพรงกูธร และความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนที่มีต่อพื้นที่เปิดโล่ง กล่าวคือ

ในการศึกษาวิจัยทางทฤษฎี แม้ว่า “พื้นที่เปิดโล่ง” จะถูกสร้างขึ้นในวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันก็ตาม เช่น เพื่อการสัญจร เพื่อรักษาสภาพแวดล้อม เป็นต้น แต่ในวัตถุประสงค์หนึ่งที่มีความสำคัญต่อ “ชุมชน” คือ วัตถุประสงค์ในการสร้างความสัมพันธ์อันดีของชุมชน โดยมีกิจกรรมต่างๆ เป็นตัวเชื่อม เช่น การออกกำลังกาย การพักผ่อนยามว่าง การจัดงานทำบุญ หรืองานประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น และเมื่อพิจารณาทฤษฎีนิยัตินิยม และหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนแล้ว พบว่า “พื้นที่เปิดโล่ง” ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเป็นชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ดังนั้น ตามหลักการวางผังเมืองจึงกำหนดให้ “พื้นที่เปิดโล่ง” เป็นองค์ประกอบของการสร้างชุมชน ซึ่งเมื่อพิจารณาตามความหมาย หลักการ และทฤษฎีที่ได้ศึกษาวิจัยมาในข้างต้น ทำให้สรุปได้ว่า “พื้นที่เปิดโล่ง” ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของ “ความเป็นชุมชน” และ “การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง”

ด้านประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนแพรงกูธร

จากการศึกษาทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน ในช่วงเวลา ก่อนและหลังการมีถนน กล่าวคือ ในด้านความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนต่อถนนแพรงกูธรเมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์จะพบว่า ผู้คนภายในชุมชนแพรงกูธรมีความผูกพันกันมาตั้งแต่ในอดีต นับแต่มี การตั้งกรุงธนบุรี ส่งผลให้ในปัจจุบันความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นไปในลักษณะที่รู้จักกันสืบมา จึงมีความผูกพันต่อกัน ก่อนปี พ.ศ. 2541 ชุมชนแพรงกูธรไม่มีพื้นที่เปิดโล่งสำหรับใช้ร่วมกัน จึงไม่ค่อยมีกิจกรรมทำร่วมกันอย่างสม่ำเสมอมากนัก ต่อมาเมื่อสถานีอนามัยที่ 2 สภากาชาดไทยจะนำพื้นที่บางส่วนใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างอาคาร 4 ชั้น เพื่อรองรับผู้มาใช้บริการเพิ่มเติม ผู้คนภายในชุมชนแพรงกูธรจึงต้องการพื้นที่เปิดโล่งมากกว่าการมีอาคารสูงเพิ่มในชุมชน ประกอบกับชุมชนต้องการมีพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมร่วมกันอยู่แต่เดิมแล้ว ดังนั้นจึงได้

ร่วมกันตัดสินใจและเรียกร้องให้นำพื้นที่ดังกล่าวมาจัดสร้างเป็นพื้นที่เปิดโล่ง ซึ่งก็คือ “ลานแพรง
 ภูธร” ในปัจจุบัน

ภายหลัง จากที่ประสบความสำเร็จในการเรียกร้องให้จัดสร้าง “ลานแพรงภูธร” ผู้คน
 ภายในชุมชนแพรงภูธร ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ลานแพรงภูธรตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้ คือ ได้
 ใช้เป็นที่พักผ่อนออกกำลังกายหลังจากเสร็จภาระกิจประจำวัน และที่สำคัญคนใน
 ชุมชนได้ใช้เป็นพื้นที่ในการพบปะสังสรรค์ และทำกิจกรรมต่างๆ ยกตัวอย่าง กิจกรรมงานวันเด็ก
 กิจกรรมงานวันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น

ความคิดเห็นของของคนในชุมชนแพรงภูธรต่อลานแพรงภูธรและผลกระทบที่เกิดขึ้น

จากการศึกษานี้ทำให้ทราบในเรื่องของความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีต่อลานแพรง
 ภูธร รวมถึงความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนแพรงภูธร ตลอดจนการใช้ประโยชน์จาก
 พื้นที่เปิดโล่งของชุมชนดังกล่าว ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ผู้คนในชุมชนได้ใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นทั้ง
 ที่อยู่อาศัยและการประกอบกิจการค้าขายควบคู่กัน

การมีลานแพรงภูธรเกิดขึ้นทำให้คนในชุมชนมีพื้นที่สำหรับการพักผ่อน พบปะ และ
 ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน นอกจากนี้ทำให้ทราบว่าคนในชุมชนจึงเห็นว่า ลานฯ นี้สามารถใช้
 ประโยชน์ได้จริง และทำให้คนในชุมชนได้รู้จักและพบเจอกับเพื่อนบ้านได้บ่อยขึ้น

นอกจากนี้ยังมีผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการมีลานฯ ประการหนึ่งคือ มีคนนอกชุมชน
 เช่น บริษัทถ่ายทำโฆษณา ภาพยนตร์ มาขอใช้สถานที่บริเวณลานฯ เพื่อถ่ายทำโฆษณาหรือ
 ภาพยนตร์ จึงทำให้เกิดความพอใจและไม่พอใจจากคนในชุมชน กล่าวคือ พอใจที่ชุมชนเป็นที่
 รู้จักและมีค่าตอบแทนให้คนในชุมชนบ้าง และไม่พอใจที่หลายครั้งคนนอกชุมชนสร้างความไม่
 สะดวกเรื่องที่จอดรถและการใช้ลานฯ ให้กับคนในชุมชน

จากการนำหลักทฤษฎีและแนวคิดมาใช้ในการวิเคราะห์ผลการวิจัยที่ได้ สามารถสรุป
 ความสัมพันธ์ของพื้นที่เปิดโล่งและองค์ประกอบทางสังคมของชุมชนได้ดังนี้

ด้านกายภาพและการใช้พื้นที่ลานแพรงภูธร

“ลานแพรงภูธร” ที่เกิดขึ้นในชุมชนแพรงภูธร คนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้
 จริง กิจกรรมส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นเป็นกิจกรรมทางด้านนันทนาการ เช่น การพักผ่อน นั่งเล่น เดิน
 เล่น ออกกำลังกาย จัดงานวันเด็ก/วันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น ซึ่งในการใช้พื้นที่ลานฯ นี้ย่อมต้องมีการ
 ดูแลรักษาและการจัดการร่วมกัน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนแพรงภูธรจึงเป็นสิ่งสำคัญ
 ที่จะทำให้ลานฯ นี้สามารถใช้ประโยชน์ได้ด้วยความเรียบร้อย

เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญ¹ คือ

1. ทำให้การดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีผลกระทบต่อตัวบุคคล และสาธารณชนเป็นไปด้วยความละเอียดรอบคอบ และระมัดระวัง
 2. ทำให้บุคคลภายในชุมชนมีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ภายใต้หลักการที่ว่า ดำเนินการตามเสียงส่วนใหญ่ โดยยังให้ความเคารพต่อเสียงส่วนน้อย
 3. ทำให้เกิดกำลังความร่วมมือในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง และภายหลังจากกิจกรรมนั้นบรรลุผลแล้ว ก็ยังทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่อาจก่อรูปเป็นกลุ่มก้อน ชุมชน หรือสังคม
- ดังนั้น การที่ชุมชนแพรงกูธรร่วมกัน เริ่มตั้งแต่การเรียกร้องให้เกิดลานฯ นั้น ส่งผลให้ชุมชนยังคงมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาลานฯ ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ คือ กรุงเทพมหานคร อีกด้วย

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนแพรงกูธร

“ลานแพรงกูธร” เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่สร้างขึ้นในชุมชนแพรงกูธร เพื่อให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งหลังจากมีลานฯ ผู้คนภายในชุมชนแพรงกูธรได้รู้จักกันมากขึ้น มีปฏิสัมพันธ์กันดีขึ้น เนื่องจากลานฯ ได้ใช้เป็นประโยชน์ให้เป็นพื้นที่ส่วนกลางที่ชุมชนได้มีพื้นที่ในการรวมตัวและทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน จากการวิเคราะห์ทั้งทางด้านทฤษฎีและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้กล่าวมาในบทก่อน จึงสามารถสรุปได้ว่า ลานแพรงกูธรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริม “ความเป็นชุมชน” และ “สร้างชุมชนที่เข้มแข็ง”

ดังทฤษฎีนิยัตินิยมทางกายภาพที่สรุปได้ว่าอิทธิพลของพื้นที่ทางกายภาพจะมีผลต่อพฤติกรรมทางสังคม เช่น การที่ผู้อยู่อาศัยใกล้ชิดกัน หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่จัดให้มีโอกาสเห็นกันจะสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ พื้นที่เปิดโล่งเป็นพื้นที่ที่ประชาชนสามารถใช้ร่วมกัน ซึ่งจะสร้างโอกาสให้คนในชุมชนเดียวกัน พบปะ และรู้จักกันได้มากขึ้น อันจะนำไปสู่การทำกิจกรรมร่วมกันได้

ซึ่งตามหลักการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม ระบุไว้ว่าโอกาสของสภาพแวดล้อมกายภาพที่มีผลต่อความสัมพันธ์นั้น พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นหรือไม่

¹ ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์, “ความเชื่อมโยงขององค์ประกอบในการขับเคลื่อนประชาสังคม” ในพลเมืองไทย ณ จุดเปลี่ยนศตวรรษ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม (Civicnet), 2543), 155-160., และดู ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์, “ข้อคิดเห็นต่อพลเมืองไทยในศตวรรษหน้า” ในพลเมืองไทย ณ จุดเปลี่ยนศตวรรษ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม (Civicnet), 2543), น.37-44.

เกิดขึ้นย่อมขึ้นอยู่กับโอกาสที่สภาพแวดล้อมกายภาพส่งเสริมหรือขัดขวางพฤติกรรมนั้นๆ ยกตัวอย่าง พื้นที่ในชุมชนมีการสร้างตึกขวางอยู่ระหว่างสองฟากชุมชน ทำให้โอกาสในการพบปะเจอหน้ากันน้อยหรือแทบจะไม่เกิดขึ้นเลย ในทางกลับกันพื้นที่ตรงกลางสองฟากชุมชน เป็นพื้นที่เปิดโล่งเปิดโอกาสให้เห็นหน้าและมีการพบปะพูดคุยกันก็เพิ่มมากขึ้น บุคคลอาจสามารถเดินเล่นอยู่ในสวนสาธารณะได้อย่างมีความสุขและมีความปลอดภัย เป็นต้น

ดังนั้น จึงเป็นส่วนที่ช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการทักทายด้วยวจนภาษา เช่น การเรียกชื่อ พูดคุย เป็นต้น หรือการทักทายแบบวจนภาษา เช่น การพยักหน้า ยิ้มให้กัน โบกมือ เป็นต้น

กิจกรรมที่เกิดขึ้นบนลานแพรงงูธร จึงเป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนแพรงงูธรร่วมกัน จัดและทำร่วมกันได้อย่างบ่อยครั้ง หรืออย่างสม่ำเสมอ เพราะถือได้ว่าลานแพรงงูธรเป็นพื้นที่ ส่วนกลางของชุมชนที่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่ชุมชนสามารถ ร่วมกันแสดงความเป็นเจ้าของในการดูแลรักษา หรือร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ลาน ของคนภายในชุมชนเองหรือบุคคลภายนอก ยกตัวอย่าง กรณีที่บริษัทถ่ายทำโฆษณาหรือ ภาพยนตร์ขอใช้พื้นที่ ชุมชนสามารถใช้สิทธิ์ของชุมชนในการสร้างเงื่อนไขให้บริษัทเหล่านั้น ปฏิบัติตามได้ เช่น หลังจากการถ่ายทำเสร็จสิ้น บริษัทต้องทำความสะอาดและจัดการพื้นที่ให้คืนสู่สภาพความปกติเรียบร้อย เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการสร้างพื้นที่เปิดโล่งในชุมชน การจัดกิจกรรมและการดูแลรักษา

2.1 การสร้างพื้นที่เปิดโล่งภายในชุมชน

จากการศึกษาและวิจัยทำให้เห็นได้ว่า พื้นที่เปิดโล่งถือเป็นส่วนสำคัญต่อการ จัดตั้งชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการจัดตั้ง พื้นที่เปิดโล่งสำหรับชุมชนดังต่อไปนี้

2.1.1 ในกรณีการจัดตั้งชุมชนขึ้นใหม่

ควรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางผังเมืองทุกฝ่ายให้ความสำคัญต่อพื้นที่เปิด โล่ง กล่าวคือ ในภาครัฐควรกำหนดกฎหมายให้เมื่อมีการสร้างหมู่บ้าน หรือชุมชน ผู้ดำเนินการ ก่อสร้างจะต้องมีการวางผังเมือง โดยกำหนดให้ทุกพื้นที่ที่จะมีการสร้างชุมชนจะต้องมีพื้นที่เปิด โล่งไว้สำหรับประชาชนได้ใช้สอยร่วมกัน ในภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการก่อตั้งชุมชน จะต้อง กำหนด “พื้นที่เปิดโล่ง” ไว้สำหรับการวางผังเมืองเสมอก่อนที่จะมีการตั้งชุมชนขึ้น

2.1.2 ในกรณีเป็นชุมชนที่จัดตั้งขึ้นแล้ว แต่ยังไม่มีการเปิดโล่งสำหรับใช้ร่วมกัน

ในกรณีนี้แม้ว่าจะมีการตั้งชุมชนขึ้นมาแล้ว โดยยังไม่มีการสร้างพื้นที่เปิดโล่ง ในกรณีที่มีพื้นที่ใช้สอยภายในชุมชนเหลือก็ควรกำหนดให้ต้องมีการนำพื้นที่ดังกล่าวมาจัดทำเป็น “พื้นที่เปิดโล่ง” แต่ในกรณีที่ชุมชนนั้น ไม่มีพื้นที่เหลือพอสำหรับการจัดทำพื้นที่เปิดโล่ง ก็ควรจัดหาพื้นที่เปิดโล่งในบริเวณชุมชนใกล้เคียงไว้ให้สามารถใช้ร่วมกัน และหากยังไม่สามารถจัดหาพื้นที่เปิดโล่งได้เลยก็ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคมจัดหากิจกรรมให้คนภายในชุมชนได้ทำร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ

2.2 การจัดกิจกรรม และการดูแลรักษาพื้นที่เปิดโล่ง

ตามที่ได้ศึกษามาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้พื้นที่เปิดโล่งเป็นจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผู้คนภายในชุมชนให้เข้มแข็งก็คือ “กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์” ที่ให้คนภายในชุมชนได้มีส่วนร่วมกันทำ ดังนั้น กิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์จึงถือเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ “พื้นที่เปิดโล่ง” เป็นพื้นที่สำหรับชุมชนเข้มแข็ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

2.2.1 ผู้จัดการกิจกรรม

ในการจัดกิจกรรมนั้นจากการศึกษาผู้จัดถือเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์กิจกรรมสำหรับชุมชน ซึ่งในการจัดกิจกรรมนั้นผู้ศึกษาวิจัยขอเสนอแนะว่า เพื่อให้กิจกรรมนั้นมีความสอดคล้องกับสภาพของสังคมภายในชุมชนนั้น ควรให้ “คนภายในชุมชน” เป็นกลุ่มบุคคลแรกที่มีส่วนสำคัญในการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และควรให้กลุ่มบุคคลภายนอก ได้แก่ ภาครัฐ และภาคเอกชน เข้ามาสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนอื่นเข้ามาศึกษาเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมต่างๆ ด้วย อันจะนำมาซึ่งความสัมพันธ์ใหม่ๆ และเกิดเครือข่ายชุมชนที่มีขนาดใหญ่ขึ้น

2.2.2 กิจกรรมที่เหมาะสม

ในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมนั้น ควรเป็นกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งในการกำหนดกิจกรรมนั้น ควรให้ประชาชนภายในชุมชนได้ประชุมกำหนดปฏิทินกิจกรรมในแต่ละปี โดยให้องค์กรเอกชน และภาครัฐเข้ามาช่วยสนับสนุนในการทำกิจกรรม แต่อย่างไรก็ดี กิจกรรมควรมีอะไรบ้าง หรือมีขอบเขตเพียงใด ควรต้องมีการศึกษาต่อไปเพื่อให้เกิดกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการ จารีตประเพณี และวัฒนธรรมของคนในแต่ละชุมชน ในทุกๆ ชุมชน

2.2.3 การดูแลรักษาพื้นที่เปิดโล่ง

ในกรณีการดูแลรักษาพื้นที่เปิดโล่ง ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการจัดกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ คือ คนภายในชุมชนควรเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการจัดการดูแลรักษาพื้นที่

เปิดโล่งให้มีความสะอาด เรียบร้อย และเป็นระเบียบ และควรให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนในการดูแลรักษาในส่วนที่ประชาชนไม่สามารถดำเนินการด้วยตัวเองได้เช่น การรักษาความสะอาดในช่วงเวลาทำงานที่ประชาชนไม่สามารถเข้าไปดูแลได้ การดูแลรักษาความปลอดภัย หรือการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม เป็นต้น

และในการดูแลนี้ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมในภาระหน้าที่ความรับผิดชอบด้วย ไม่ควรให้ประชาชนรับภาระในการดูแลมากเกินไปจนไม่สามารถประกอบกิจการงานของตนเองได้

2.3 ข้อบกพร่องในการวิจัย

1. ไม่สามารถสรุปเปรียบเทียบ และระบุได้อย่างชัดเจนถึงสัดส่วนของความสัมพันธ์ทางด้านสังคมในช่วงระยะเวลาก่อนและหลังมีลานได้อย่างชัดเจน เนื่องจากพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ไม่สามารถจำรายละเอียดในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาได้อย่างแม่นยำ

2. ผู้วิจัยไม่สามารถสังเกตการณ์ภายในพื้นที่ “ลานแพรงภูธร” ได้ในทุกช่วงเวลาตลอดวัน แต่อย่างไรก็ดีผู้วิจัยได้เฝ้าสังเกตการณ์ในช่วงเวลาที่สำคัญๆ เช่น ในตอนเช้า ในช่วงเย็น และวันหยุด เป็นต้น

3. ในข้อมูลทางกายภาพ งานวิจัยชิ้นนี้จะสมบูรณ์มากขึ้นหากมีภาพถ่ายทางอากาศของพื้นที่ชุมชนแพรงภูธรช่วงก่อนมีลานแพรงภูธร มาใช้เปรียบเทียบกับภาพของพื้นที่ชุมชนหลังจากที่มีลานฯ แล้ว ด้วยเงื่อนไขของเวลาและข้อจำกัดของข้อมูล

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในขั้นต่อไป

ในการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ ยังสามารถพัฒนาเป็นงานวิจัยที่สามารถสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนา และจัดการพื้นที่เปิดโล่งได้ในหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การศึกษาอัตราส่วนของจำนวนประชากรภายในชุมชนกับพื้นที่เปิดโล่ง เพื่อหาความเหมาะสมในการจัดสร้างพื้นที่เปิดโล่งให้สอดคล้องกับจำนวนประชากร

2. การศึกษาเชิงเปรียบเทียบการใช้พื้นที่เปิดโล่งในชุมชนต่างๆ ที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นถึงการจัดการพื้นที่เปิดโล่งในแต่ละพื้นที่

3. การศึกษากิจกรรมที่เหมาะสมมีลักษณะในเชิงสร้างสรรค์ว่ามีขอบเขตเพียงใด และควรเป็น เช่นใด เพื่อให้เกิดแนวทางในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ภายในพื้นที่เปิดโล่งของแต่ละชุมชน

4. การศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่เปิดโล่ง (เช่น ภาคประชาชนในชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน เป็นต้น) ว่าควรเป็นเช่นใด เพื่อให้การจัดการพื้นที่เปิดโล่งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

5. การศึกษาวิจัยในด้าน “การจัดการพื้นที่เปิดโล่ง หรือพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชน” ในด้านการจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ร่วมกันในพื้นที่ดังกล่าว เพื่อหารูปแบบในการจัดการที่เหมาะสมอันจะนำมาซึ่งความสามัคคีของคนในชุมชน และการรักษาประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าว

การค้นคว้าอิสระเรื่อง ผลกระทบของพื้นที่เปิดโล่งต่อชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนแพรงกูธร นี้เป็นการศึกษาในรายวิชาสุดท้ายของหลักสูตรการวางแผนชุมชนและสภาพแวดล้อมมหาดบัณฑิต ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย และสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ ได้ผลตามที่คาดว่าจะได้รับทั้ง 3 ข้อ อย่างไรก็ตาม การวิจัยยังมีข้อบกพร่อง เช่น ไม่สามารถสรุปเปรียบเทียบและระบุได้อย่างชัดเจนถึงสัดส่วนของความสัมพันธ์ทางด้านสังคมในช่วงระยะเวลาก่อนและหลังมีลานได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยไม่สามารถสังเกตการณ์ภายในพื้นที่ “ลานแพรงกูธร” ได้ในทุกช่วงเวลาตลอดวัน และงานวิจัยชิ้นนี้จะสมบูรณ์มากขึ้นหากมีภาพถ่ายทางอากาศของพื้นที่ชุมชนแพรงกูธร ช่วงก่อนมีลานแพรงกูธร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอแนะหัวข้อการวิจัยสำหรับผู้สนใจจะทำการวิจัยต่อไปอีกดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งจะทำให้การวิจัยในหัวข้อนี้ได้ผลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กุศล เอี่ยมอรุณ, บรรณาธิการ. เดินถนนชมย่านเก่า. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สารคดี, 2546.

ชูชัย สุภวงส์ และยุวดี คาคการณ์ไกล, บรรณาธิการ. ประชาสังคมในทรรสนะนักคิดในสังคมไทย.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2541.

ชัชวาล ทองดีเลิศ, บรรณาธิการ. การวิเคราะห์และประเมินชุมชนในสถานการณ์โลกาภิวัตน์.

เชียงใหม่: สถาบันการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2549.

ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์. “ข้อคิดเห็นต่อพลเมืองไทยในศตวรรษหน้า” ใน พลเมืองไทย ณ จุดเปลี่ยน

ศตวรรษ, 37-44. กรุงเทพมหานคร: สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม (Civicnet), 2543.

_____. “ความเชื่อมโยงขององค์กรประกอบในการขับเคลื่อนประชาสังคม” ใน พลเมืองไทย ณ

จุดเปลี่ยนศตวรรษ, 155-160. กรุงเทพมหานคร: สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม (Civicnet), 2543.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. “โครงสร้างและกลไกที่เอื้อต่อความเป็นประชาสังคม” ใน พลเมืองไทย ณ จุด

เปลี่ยนศตวรรษ 67-75. กรุงเทพมหานคร: สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม (Civicnet), 2543.

ธีรยุทธ บุญมี. ประชาสังคม CIVIL SOCIETY. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายธาร, 2547.

สำนักงานเขตพระนคร. “ประชาคมคลองคูเมืองเดิมสามแพร่ง และชุมชนแพร่งกุหลาบ”. เอกสาร

ประกอบงานวันงามที่สามแพร่ง ๒ ตอน สานฝันย่านแพร่ง, 22-23 กันยายน 2544

(อัดสำเนา)

บางกอกฟอรัม. บางกอกฟอรัมกระบวนการสร้างสรรค์ทางปัญญาเพื่อให้พลเมืองผู้มีจิตอาสาได้ร่วม

กำหนดทิศทางการพัฒนากรุงเทพสู่เมืองน่าอยู่. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ป.

ปริญญา ฉายแสง. “ความสัมพันธ์ระหว่างความพอใจของผู้ใช้สวนกับพื้นที่ใช้งานในสวนสาธารณะ

ระดับชุมชน (กรณีศึกษาสวนรมณีนาถ และสวนอุทยานเบญจสิริ).” วิทยานิพนธ์

ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร , 2540.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร

: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.

- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, นวัตกรรมกรเรียนรู้ : คน ชุมชน และการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร
โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), 2548.
- เมตตา วิวัฒนานุกูล (กฤตวิทย์). หลักการสัมภาษณ์ในวงการบริหารการสื่อสารมวลชนและการ
วิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2545.
- วิมลสิทธิ์ ทรายางกูร. พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม, มุลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบ
และวางแผน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2526.
.....รายงานผลการวิจัยเรื่องผลกระทบของสภาพแวดล้อมกายภาพต่อความรู้สึก
ของผู้อยู่แอต การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโครงการเคหะสงเคราะห์ดินแดงกับห้วย
ขวาง. งานวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ลำดับที่ 4 , 2526.
- ศุภลักษณ์ พรกุลวัฒน์. เอกสารประกอบการสอนวิชาชุมชนศึกษา . คณะสังคมวิทยาและมานุษย
วิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ป.ป.
- ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. ย่านการค้า “ตะวันตก” แห่งแรกของกรุงเทพฯ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มติชน, 2547.
- สนธยา พลศรี. ทฤษฎี และหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2545.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวทางในการใช้ประโยชน์เบื้องต้น.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- สันติสุข โสภณศิริ (บรรณาธิการ). วิถีสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : เรียนแก้วการพิมพ์, 2544.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2545.
- สุพักตรา สุทสุภา. พื้นที่เปิดโล่ง : องค์ประกอบในผังเมือง .วารสารหน้าจั่ว ฉบับที่ 15/2540, 128
- โสภาคย์ ผาสุกนิรันต์. การออกแบบสภาพแวดล้อมในชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ประกายพริก, 2537.
- สำนักงานเขตพระนคร. ประชาคมคลองคูเมืองเดิมสามแพร่ง และชุมชนแพร่งภูธร. เอกสาร
ประกอบงานวันงามที่สามแพร่ง ๒ ตอน สานฝันย่านแพร่ง. กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานเขตพระนคร, 2544 (อัดสำเนา)
- อนุชาติ พวงสำลี (บรรณาธิการ). พลเมืองไทย ณ จุดเปลี่ยนศตวรรษ. กรุงเทพมหานคร : สถาบัน
การเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม (Civicnet), 2543.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. ประชาสังคมในมุมมองตะวันตก : อ่านและสอนที่จอห์นส์ฮอปกินส์.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม (Civicnet), 2542.

อัฐมา โภคาพานิชวงษ์. “ชุมชนและประชาคมย่านถนนพระอาทิตย์กับกระแสการรื้อฟื้นเมือง
น่าอยู่”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2544.

James L. Creighton, คู่มือการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง,
แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์, ศ.นพ., ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์, และสุวธิดา ศรีชะพันธ์.
กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์, 2548.

ภาษาต่างประเทศ

Barker, R, G. (1968) “ Ecological Psychology : Concepts and methods for studying the
environment of human behavior ” ,Stanford University Press, Palo Alto, CA.

Clare Cooper Marcus and Carolyn Francis. PEOPLE PLACES Design Guidelines for Urban
Open Space. United States of America: Van Nostrand Reinhold, 1990.

COOPER-HEWITT MUSEUM THE SMITHSONIAN INSTITUTION’ S NATIONAL
MUSEUM OF DESIGN. Urban Open Spaces. New York: RIZZOLI
INTERNATIONAL PUBLICATIONS, 1981.

Festinger,L, Schachter, S ,Back, k ,(1950) “ The Spatial Ecology Of Group Formation ” , in
L Festinger, S. Schachter & K. Back (eds) , Social Pressure in informal Groups,
1950. Chapter 4.

Helen Woolley. URBAN OPEN SPACES. New York : Spon Press, 2003.

Yeung Y M, Yeh SHK, 1975 a “ Life Styles compared : Squatters and public housing
residents ” in public housing in Singapore : A Multi-Disciplinary Study Ed, SHK
Yeh (Singapore University Press, Singapore) Chapter 12.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กองโครงการอนุรักษ์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ศึกแถวถนนแพรงกูธร [ออนไลน์],
เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม 2551. เข้าถึงได้จาก http://www.crownproperty.or.th/cpad/tr_2.php

นายรอบรู้, เดินถนนชมสามแพรง [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 22 กรกฎาคม 2551. เข้าถึงได้จาก
<http://www.nairoburoo.com/76/modules.php?name=News&file=article&sid=830>

บางกอกฟอรั่ม, เป้าหมาย[ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 22 กรกฎาคม 2551. เข้าถึงได้จาก

http://www.bangkokforum.net/about_us.htm

ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 5

พฤษภาคม 2551. เข้าถึงได้จาก http://www.onep.go.th/uap/link/def_table.htm.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, การมีส่วนร่วมในการเฟ้าระวัง [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 9 พฤษภาคม 2551.

เข้าถึงได้จาก <http://frc.forest.ku.ac.th/maewang/ews/early/page31.htm>

วิกิซอร์ซ, ประชุมพงษาวดาร ภาคที่ ๒๖ [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 22 กรกฎาคม 2551. เข้าถึงได้จาก

http://th.wikisource.org/wiki/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1%E0%B8%9E%E0%B8%87%E0%B8%A9%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%94%E0%B8%B2%E0%B8%A3_%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88_%E0%B9%92%E0%B9%96

สภากาชาดไทย, สถานีกาชาดที่ ๒ [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 22 กรกฎาคม 2551. เข้าถึงได้จาก

<http://www.redcross.or.th/aboutus/station2.php4>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

ผลกระทบของพื้นที่เปิดโล่งต่อชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนแพรงภูธร

สาขาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลประชากร

วันที่สัมภาษณ์.....เวลา

ชื่อผู้สัมภาษณ์ นางสาวณัฐกานต์ ศุภสินธุ์

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

อายุ.....เพศ.....

สถานภาพสมรส สมรสแล้ว..... แยกกันอยู่/ม่าย..... ยังไม่สมรส.....

ในบ้านมีคนที่พักอาศัยอยู่ร่วมกันทั้งหมด.....คน

มีบุตร.....คน อายุ.....

มีเด็กเล็ก(แรกเกิด-7 ขวบ) ลูก.....หลาน.....ญาติ.....อื่นๆ.....

สถานะความเป็นเจ้าของที่พักอาศัย ผู้เช่า..... เจ้าของ.....

ลักษณะหรือประเภทของกิจการ/ร้านค้า(หากมีกิจการในที่พักอาศัย)

ช่วงเวลาเปิด-ปิดกิจการ/ร้านค้า(ถ้ามี).....

ส่วนที่ 2 : ด้านกายภาพและการใช้พื้นที่(ลานแพรงภูธร)

1. ท่านเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนแพรงภูธรมากี่ปีแล้ว

.....

2. พื้นที่บริเวณลานแพรงงูธร แต่ก่อนเป็นอะไรแล้วเกิดลานฯ ขึ้นได้อย่างไร

.....
.....
.....

3. เคยทราบมาก่อนหน้านี้มีความพยายามในการผลักดันเพื่อสร้างลานแพรงงูธร ท่านได้เข้าไปร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้เกิดลานฯ หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

4. ท่านประกอบกิจกรรมใดบ้างบนลานแพรงงูธรและอยู่ในช่วงเวลาใด

.....
.....
.....

5. ส่วนใหญ่ท่านทำกิจกรรมที่ลานแพรงงูธรร่วมกับใครบ้าง ยกตัวอย่างเช่น สมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้านในชุมชน เพื่อนนอกชุมชน

.....
.....
.....

6. ท่านอยากเห็นอะไรบนลานแพรงงูธรบ้าง

.....
.....
.....

7. ที่ตั้งและสภาพของลานแพรงงูธรในปัจจุบันเอื้อต่อการใช้ประโยชน์ได้จริงหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

ส่วนที่ 3 : ด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแพรงงูธร

1. ก่อนมีลานแพรงงูธร ท่านได้รู้จักเพื่อนบ้านบ้างมั๊ย

.....

.....

.....

2. ในชุมชนแพรงงูธรมีอะไรเปลี่ยนแปลงไปบ้าง

.....

.....

.....

3. ภายหลังจากที่มีลานแพรงงูธรแล้ว ทำให้ท่านได้รู้จักเพื่อนบ้านเพิ่มขึ้นหรือไม่ ก็คน อย่างไร

.....

.....

.....

4. รู้จักเพื่อนบ้านกี่คน

.....

.....

.....

5. มีการพูดคุย ทักทาย ยืมให้กับเพื่อนบ้านบ่อยแค่ไหน ไม่เคยเลย นานๆ ที หรือบ่อยครั้ง และจำนวน กี่คน

.....

.....

.....

6. เวลาที่ท่านกลุ่มใจ เคยไปปรับทุกข์หรือปรึกษากับเพื่อนบ้านบ้างหรือไม่ บ่อยครั้งแค่ไหน

.....

.....

7. มีเรื่องอะไรบ้างที่ทำให้เพื่อนบ้านขัดแย้งกัน

.....
.....
.....

8. มีกลุ่มกิจกรรมใดบ้างที่คนภายในชุมชนแพรงภูธรทำร่วมกัน

.....
.....
.....

9. ท่านเคยได้รับความช่วยเหลืออะไรจากเพื่อนบ้านบ้าง และเป็นความช่วยเหลือแบบไหน เช่น ยืมของ ดูแลบ้าน ให้อาหาร เป็นต้น

.....
.....
.....

10. ท่านเคยช่วยเหลืออะไรเพื่อนบ้านบ้าง

.....
.....
.....

11. ท่านรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือไม่

.....
.....
.....

12. ท่านรู้สึกปลอดภัยหรือไม่เวลาอยู่ในชุมชน

.....
.....

13. ท่านรู้สึกว่าคุณชมชนแพรงงูธรเป็นบ้านของท่านหรือไม่

.....
.....
.....

ส่วนที่ 4 : คำถามเปิดกว้าง (ให้เล่า)

1. เกิดการเปลี่ยนแปลงใดเกิดขึ้นบ้าง ในชุมชนแพรงงูธร หลังจากที่มึมีลานแพรงงูธรแล้ว

.....
.....
.....

2. ท่านรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ อะไรบ้างในชุมชนแพรงงูธร

.....
.....
.....

3. อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างในชุมชนแพรงงูธร

.....
.....
.....

4. ช่วยเล่าข้อดี/ข้อเสีย ของชุมชนแพรงงูธรในความคิดของคุณว่ามีอะไรบ้าง

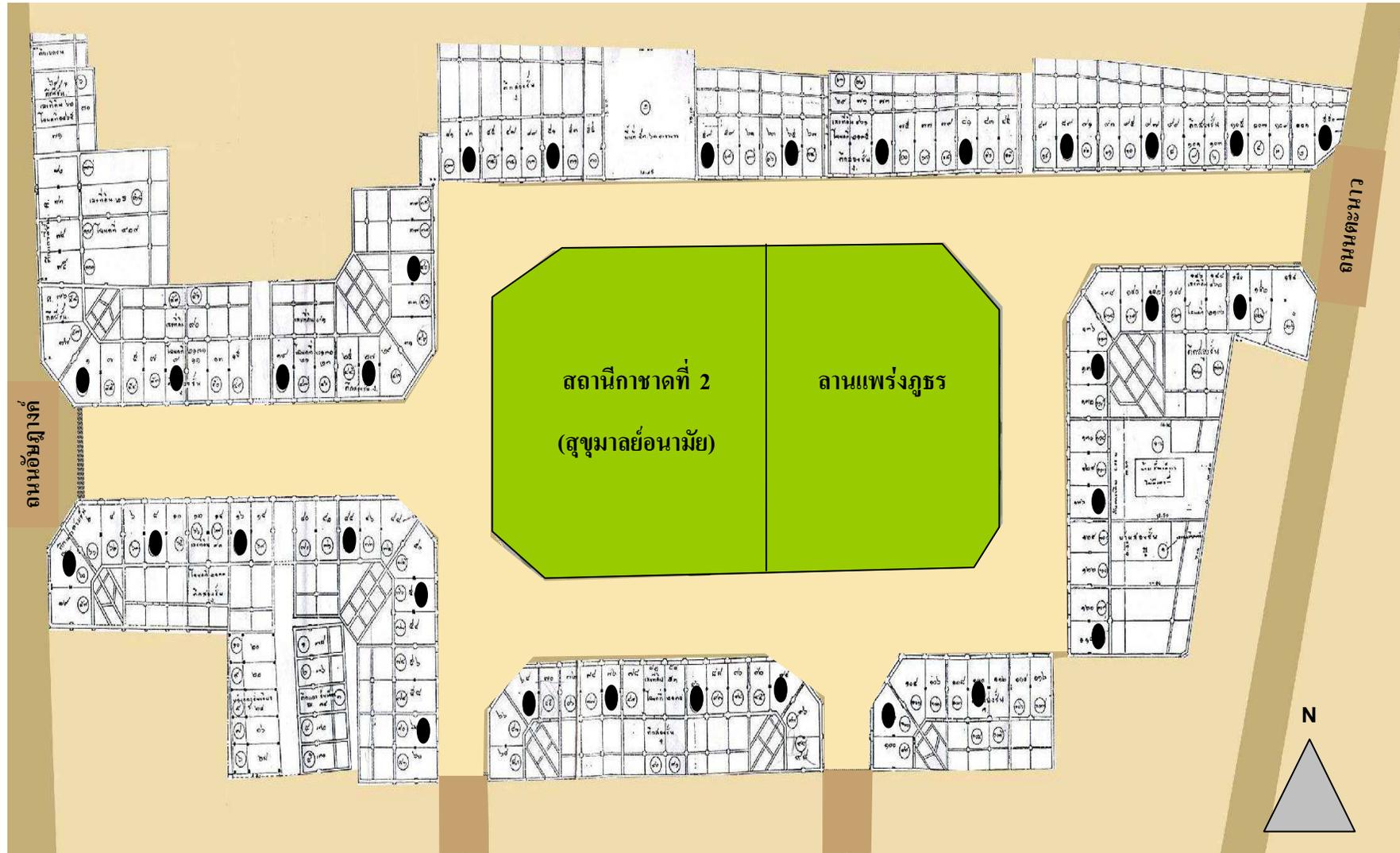
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ/อื่นๆ.....

.....
.....

ภาคผนวก ข

ผังบริเวณของชุมชนแพรงภูธร

● หมายถึง บ้านที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวณัฐกานต์ ศุภสินธุ์
 วันเกิด วันศุกร์ที่ 23 เดือนมกราคม พ.ศ.2524
 ที่อยู่ 3-5 ถนนบูรณศาสตร์ แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ
 เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

Email address : koiok23@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

อนุบาล	โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ
ประถมศึกษา	โรงเรียนราชวินิต (ประถม)
มัธยมศึกษา	โรงเรียนสาธิต มศว. ปทุมวัน
ปริญญาตรี	คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2545 – 2546	ผู้ประสานงานของสมาคมอเมริกันศึกษาแห่งประเทศไทย
พ.ศ. 2546 – ปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่ฝ่ายทรัพยากรบุคคล สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา